This is a digital copy of a book that was preserved for generations on library shelves before it was carefully scanned by Google as part of a project to make the world's books discoverable online.

It has survived long enough for the copyright to expire and the book to enter the public domain. A public domain book is one that was never subject to copyright or whose legal copyright term has expired. Whether a book is in the public domain may vary country to country. Public domain books are our gateways to the past, representing a wealth of history, culture and knowledge that's often difficult to discover.

Marks, notations and other marginalia present in the original volume will appear in this file - a reminder of this book's long journey from the publisher to a library and finally to you.

Usage guidelines

Google is proud to partner with libraries to digitize public domain materials and make them widely accessible. Public domain books belong to the public and we are merely their custodians. Nevertheless, this work is expensive, so in order to keep providing this resource, we have taken steps to prevent abuse by commercial parties, including placing technical restrictions on automated querying.

We also ask that you:

+ *Make non-commercial use of the files* We designed Google Book Search for use by individuals, and we request that you use these files for personal, non-commercial purposes.

+ *Refrain from automated querying* Do not send automated queries of any sort to Google's system: If you are conducting research on machine translation, optical character recognition or other areas where access to a large amount of text is helpful, please contact us. We encourage the use of public domain materials for these purposes and may be able to help.

+ *Maintain attribution* The Google "watermark" you see on each file is essential for informing people about this project and helping them find additional materials through Google Book Search. Please do not remove it.

+ *Keep it legal* Whatever your use, remember that you are responsible for ensuring that what you are doing is legal. Do not assume that just because we believe a book is in the public domain for users in the United States, that the work is also in the public domain for users in other countries. Whether a book is still in copyright varies from country to country, and we can't offer guidance on whether any specific use of any specific book is allowed. Please do not assume that a book's appearance in Google Book Search means it can be used in any manner anywhere in the world. Copyright infringement liability can be quite severe.

About Google Book Search

Google's mission is to organize the world's information and to make it universally accessible and useful. Google Book Search helps readers discover the world's books while helping authors and publishers reach new audiences. You can search through the full text of this book on the web at `http://books.google.com/`

M. F. Nor

280 f. 2386

LORD BYRON'S

ARMENIAN EXERCISES

AND

POETRY

VENICE
IN THE ISLAND OF S. LAZZARO.
—
1870

BODLEIAN
25 JUN 1948
LIBRARY

LORD BYRON'S

ENGLISH AND ARMENIAN

HANDWRITING

Lord Byron

Լօ՟տ Պայրն.

FROM THE LETTERS

OF LORD BYRON

2 January 1817

On my arrival at Venice in the year 1816, I found my mind in a state which required study, and study of a nature which should leave little scope for the imagination, and furnish some difficulty in the pursuit. – At this period I was much struck – in common, I believe, with every other traveller – with the Society of the Convent of St. Lazarus, which appears to unite all the advantages of the monastic institution, without any of its vices. — The

Ի ԹՂԹՈՑ

ԼՈՐՏ ՊԱՅՐԸՆԻ

2 Յունուար 1817

Յորժամ յամին 1816 հասի ես 'ի Վենետիկ՝ կարեւոր պէտս անձին իմոյ զուսմանց հրահանգս համարեցայ, զի խուն մի պարապ առցէն ստեղծաբան ցնորք մտացս, և զի ոչ յոյժ հեշտեաւ կարացից 'ի ձեռս բերել զայնոսիկ: — Ի ժամանակի աստ յայսմիկ յոյժ հիացեալ էին միտք իմ, որպէս և այլոց ամենայն ուղևորաց, ընդ միաբանութիւն կրօնաւորելոցն 'ի սուրբն Ղազար, որք լիուլի յանձինս բերեն զամենայն բարեմասնութիւնս մենաւորութեան կենաց վարժե-

neatness, the comfort, the gentleness, the unaffected devotion, the accomplishments, and the virtues of the brethren of the order, are well fitted to strike the man of the world with the conviction that there is another and a better even in this life. — These men are the priesthood of an oppressed and a noble nation, which has partaken of the proscription and bondage of the Jews and of the Greeks, without the sullenness of the former or the servility of the latter. This people has attained riches without usury, and all the honours that can be awarded to slavery without intrigue. But they have long occupied, nevertheless, a part of the House of Bondage, who has lately multiplied her many mansions. It would be difficult, perhaps, to find the annals of a nation less stained with crimes than those of the Armenians , whose virtues have

լոյն, և անբաժք են 'ի թերութեանց նոցին։ Քանզի մաքրութիւն, խաղաղացեալ և քարեկեաց վարք, ազնուականութիւն և անկեղծաւոր եռանդն յաստուածային և առաքինի հանգամանք միանձանց կղզւոյս այսորիկ, յորժ 'ի Ճահ գան առ 'ի յաղթահարեալ հաւանեցուցանել զաշխարհասիրացն միտս՝ զի և աստէն իսկ 'ի կենցաղումս գոյ այլ ինչ և առաւել լաւագոյն։ Սոքա են քահանայք հարստահարելոյ՝ բայց առատամիտ ազգի, որ կցորդ եղև տառապանաց և գերութեան Հրէից և Հելլենացւոց, բայց անարատ զատաւ յառաջնոցն խստասրտութենէ և 'ի վերջնոցս անարգ վատութենէ. որ Ճոխացաւ ընչիւք առանց վաշխից և տոկոսեաց, և լի եղև ամենայն փառօք զորս մարթ իցէ ունել 'ի ստրկութեան առանց խաբկանաց. և սակայն զժամանակս երկայնս եկաց մնաց նա 'ի տան կապանաց, և յաւուրս յետին առաւելու բնակութիւն նորա անդէն։ Դժուարին իմն թուի ինձ գտանել յիշատակարանս աղ-

been those of peace, and their vices those of compulsion. But whatever may have been their destiny – and it has been bitter – whatever it may be in future, their country must ever be one of the most interesting on the globe ; and perhaps their language only requires to be more studied to become more attractive. If the Scriptures are rightly understood, it was in Armenia that Paradise was placed.– Armenia, which has paid as dearly as the descendants of Adam for that fleeting participation of its soil in the happiness of him who was created from its dust. It was in Armenia that the flood first abated, and the dove alighted. But with the disappearance of Paradise itself may be dated almost the unhappiness of the country; for though long a powerful kingdom, it was scarcely ever an indipendent one, and the satraps of Persia

գաց այնչափ աղետս 'ի մեծամեծ եղեռանց իբրու զՀայոցն. քանզի առաքինութիւնք նոցա խաղաղութեան են արգասիք, և թերութիւնքն բռնադատութեան արդիւնք։ Սակայն զինչ և լեալ իցէ բաղդ նոցա, արդարև բա՛ղդ դառն, զինչ և յապագային լինիցի, այլ աշխարհ նոցին յամենայն ժամանակս կացցէ մնասցէ իբրև զմի յառաւել պատուականացն ընդ ամենայն տիեզերս. և բարբառ նոցա առհաճոյագոյն ևս լինելոյ թերևս ոչ իմիք կարօտասցի, բայց մտադիւրագոյնս արդեօք յուսումն նորին թևակոխելոյ։ Եթէ ուղղութեամբ ոք իմաստից սրբախօս տառիցն խելամուտ լինել կամիցի, 'ի Հայոց աշխարհէն զԵդեմն անկեաց Աստուած, 'ի Հայս, որ որպէս և ամենայն սերեալքն յԱդամայ, կարի ծանրագնի զփոխարէնն կշռեաց ընդ վաղանցիկ հաղորդակցութեան երկրի իւրոյ յերջանկութիւնն այնորիկ որ ստեղծաւ 'ի փոշւոյ նորա։ Ի Հայս՝ զառաջինն համաշխարհական հեղեղաց ցածեան ջուրք, և

and the pachas of Turkey have alike desolated the region where God created man in his own image.....

TO MR. MOORE

5 December 1816

By way of divertisement, I am studying daily, at an Armenian monastery, the Armenian language. I found that my mind wanted something craggy to break upon; and this – as the most difficult thing I could discover here for an amusement – I have chosen, to torture me into attention. It is

աղաւնեակն եգիտ դադար ոտից իւրոց։ Այլ յաւուրց ժամանակացն յորս Եդեմն անհետացաւ, եկին հասին թերեւս և աղէտք աշխարհին· և թէպէտ ած նա զբռամբ և զզօրաւոր թագաւորութիւն, այլ միահեծան պետ չեղև երբէք· և նախարարք Պարսից և դեհպետք Տաճկաց վատթարեալ ապականեցին զաշխարհն յորում եստեղծ Աստուած զմարդն 'ի նըմանութիւն պատկերի երեսաց իւրոց։...

ԱՌ Պ· ՄՈՒՐ

5 Դեկտեմբեր 1816

Ի զբօսանս անձին ուսանիմ զՀայոց լեզու 'ի մենաստանին Հայոց։ Քանզի և տեսանեմ քաջ եթէ դժուարաձեռնարկելի ինչ պիտոյ է մտացս՝ յոր խորտակեսցի· և զի աստանօր դժուարագոյնն է սա 'ի զբօսանս, ընտրեցի խոշտանգել զիս յայն պարապելով։ Ճոխ է լեզուս, և առատապէս փոխարինէ եթէ ոք աշ-

a rich language, however, and would amply repay any one the trouble of learning it. I try, and shall go on; – but I answer for nothing, least of all for my intentions or my success. There are some very curious Mss. in the monastery, as well as books; translations also from Greek originals, now lost, and from Persian and Syriac etc.; besides works of their own people. Four years ago the French instituted an Armenian professorship. Twenty pupils presented themselves on Monday morning, full of noble ardour, ingenuous youth, and impregnable industry. They persevered, with a courage worthy of the nation and of universal conquest, till Thursday; when fifteen of the twenty succumbed to the six-and-twentieth letter of the alphabet. It is, to be sure, a Waterloo of an alphabet – that must be said for them. But it is so like these fellows,

խստ լիցի՝ յուսումն նորին ։ Փորձ փորձեմ և յառաջ ընթացայց , սակայն ոչ ինչ երաշխաւորեմ, ևս առաւել զգիտաւորութեանցս իմոց և զարգացմանցս 'ի նոյն ։ Են 'ի մենաստանիս ձեռագիր մատեանք կարի արժանաւորք հետաքննութեան , են և այլ մատեանք , են և թարգմանութիւնք 'ի յունական սկզբնագրոց որոց ոչ երևին բնագիրք առ մեզ , որպէս և 'ի պարսկականէն իսկ և յԱսորւոցն և այլն · բաց յերկասիրութեանց որ բնիկ ազգայնոցն են ։ Ի չորից ամաց հետէ հաստատեցաւ 'ի Գաղղիա , վարժապետ հայկական լեզուի · աշակերտք քսան թըւով մտին անդր յառաւօտու երկուշաբաթին , վառեալ ազնուական իմն եռանդեամբ , երիտասարդք հանճարիմաստք , և անհամեմատք 'ի ճարտարութեան ։ Պինդ կացին եռանդեամբ՝ արժանի ազգին և աշխարհական յաղթութեանն՝ մինչև ցօրն երկքշաբաթի , յորում հնգետասանք 'ի քսանից յաղթահարեցան 'ի քըսանևմէկերորդ գիր աթուղթայիցն ։ Ար-

to do by it as they did by their sovereigns – abandon both; to parody the old rhymes,

« Take a thing and give a thing » –
« Take a king and give a king. »

TO MR. MURRAY

4 December 1816

I wrote to you at some length last week, and have little to add, except that I have begun, and am proceeding in a study of the Armenian language, which I acquire, as well as I can, at the Armenian convent, where I go every day to take lessons of a learned friar, and have gained some singular

գարև իսկ Վաղերլոյ է աթութայից, զա՛յս այսպէս արժան է ասել զնոցանէ։ Քաջ իսկ 'ի դէպ բնաւորութեան մարդկանդ, զայն ինչ առնել ընդ աթութայսն, զոր ինչ արարին ընդ Թագաւորս իւրեանց, լքանել զիւրաքանչիւրն, 'ի դէպ իսկ եղեալ նոցա նախնոյ առակին.

« Առ զա՛յս և տուր զայն ».

« Առ արքայ և տուր արքայ »։

ԱՌ Պ. ՄԸՐԻ

4 Դեկտեմբեր 1816

Երկարագոյնս գրեցի Քեզ յանցելում եօթնեկի, և սակաւ ինչ յաւելից, զայն միայն եթէ սկսայ և յառաջ վարեմ զուսումն հայկական լեզուի, յոր հրահանգիմ ըստ իմում կարի 'ի մենաստանին Հայոց, ուր երթամ առնուլ դաս 'ի բանիբուն կրօնաւորէ ումեմնէ. և ծանեայ նորահրաշ և ոչ անպէտ տեղեկութիւնս

and not useless information with regard to the literature and customs of that oriental people. They have an establishment here – a church and convent of ninety monks, very learned and accomplished men, some of them. They have also a press, and make great efforts for the enlightening of their nation. I find the languages (which is twin, the literal and the vulgar) difficult, but not invincible (at least I hope not). I shall go on. I found it necessary to twist my mind round some severer study, and this, as being the hardest I could devise here, will be a file for the serpent.

ինչ զմատենագրութենէ և զսովորութեանց ազգին այնորիկ։ Է նոցա աստանօր տեղի բնակութեան, եկեղեցի և մենաստան իննսուն միանձանց, յորոց ոմանք արք հըմուտք են և հրահանգեալք։ Է նոցա և տպագրատուն և մեծաւ ջանիւք զհետ են 'ի լուսաւորել զազգն իւրեանց։ Դըժուարին թուի ինձ լեզուն (որ յերկուս ազգս բաժանի 'ի գրոց և յաշխարհիկ) թէպէտ և ոչ անյաղթելի (որպէս յուսամս)․ յառաջ դիմեցից։ Հարկ համարեցայ կաշկանդել զմիտս խիստ ուսմամբ իւիք, և զի սա որպէս կարծեմ՝ խստագոյնն է, աստանօր՝ խարտոց օձին եղիցի։

ԹԱՐԳՄԱՆՈՒԹԻՒՆՔ

ԼՈՐՏ ՊԱՅՐԸՆԻ

LORD BYRON'S

TRANSLATIONS

ՀԱՏՈՒԱԾՔ

ՊԱՏՄՈՒԹԵԱՆ ՀԱՅՈՑ

ԹԱՐԳՄԱՆԵԱԼՔ

Ի ԼՈՐՏ ՊԱՅՐԸՆԷ

ի հրահանգս անձինն ի
հայ բարբառ

I

Արշակ մեծ արքայն Պարսից և Պարթևաց, որ և ազգաւ իսկ Պարթև, ապստամբել ասեն 'ի Մակեդոնացւոցն, և թագաւորել 'ի վերայ ամենայն արևելից, և Ասորեստանեայց. և սպանանել զԱնտիոքոս թագաւոր 'ի Նինուէ, հնազանդեցուցանել զամենայն տեղերս ընդ ձեռամբ իւրով:

Սա թագաւորեցուցանէ զեղբայր իւր զՎաղարշակ 'ի վերայ աշխարհիս Հայոց. պատեհ իմն համարեալ այսպէս անշարժ իւրոյ թագաւորութեանն լինել: Եւ քա-

PIECES

OF THE ARMENIAN HISTORY

TRANSLATED

BY LORD BYRON

to exercise himself in the
arm. language

Arsaces the great king of the Persians and Parthians, is said with the Parthians to have revolted from the Macedonians, to have reigned over all Assyria and the east; and having slain the king Antiochus at Nineveh, to have reduced the world under his dominion.

He appointed his brother Valarsaces King of Armenia, rightly deeming that his dominions would thus become more secure and consolidated. He

ղաք Թագաւորութեան տայ նմա զՄըծբին. և սահմանս հատանէ նմա զմասն ինչ յարևմտեայ Ասորւոց, և զՊաղեստին, և զԱսիա, և զամենայն միջերկրեայս, և զԹետալիա՝ 'ի ծովէն Պոնտոսի մինչև 'ի տեղին՝ ուր Կաւկաս յարևմտեանն յանգի ծով. և զԱտրպատական. «և այլ որչափ միտք քո և քաջութիւն հատանեն. զի սահմանք քաջաց, ասէ, զէնն իւրեանց. որքան հատանէ, այնքան ունի»:

Սորա կարգեալ զիշխանութիւն իւր մեծապէս, և հաստատեալ զթագաւորութիւն իւր՝ կամ եղև գիտել սորա, թէ ո՞յք, և որպիսի՞ արք տիրեալ են 'ի վերայ աշխարհիս Հայոց մինչև ցնա. զքաջա՞ց արդեօք, եթէ զվատաց անցեալ ունի ըզտեղի:

Եւ գտեալ զոմն Ասորի Մարիբաս (կամ Մարաբաս) Կատինայ, այր ուշիմ և վարժ քաղդէացի և յոյն գրով, զոր յղէ առ մեծ եղբայր իւր Արշակ արքանի ընծայիւք, բանալ նմա զդիւանն ար-

bestowed upon him the royal city of Nisibin, and assigned the limits of his territory, one part from the west of Syria, and Palestine and Asia, and all the inland places and Thitalia from the Pontic sea to the spot where Caucasus ends in the western Ocean, and Atropatane, and „ whatever else thy prudence or valour may acquire. For to the brave, he says, their arms are boundaries, what they win, they wear„.

He, when he had completely tranquillized his kingdom, and established his power, desired to know, who and what sort of men had reigned before him over Armenia, and whether they were valiant or indolent.

Having chosen therefore a Syrian, Maribas (or Marabas) of Catina, a learned man, and very skilful in Chaldaic and greek literature, he sent him to his brother Arsaces, with proper pre-

քումն․ և գրէ առ նա ձև բանից օրինակ զայս ։

« Արշակ Թագաւոր երկրի և ծովու․ որոյ անձն և պատկեր որպէս և է իսկ մեր Աստուածոց․ իսկ բախտ և պատահումն՝ 'ի վեր քան զամենայն Թագաւորաց․ և մտաց լայնութիւն՝ որչափ երկնի 'ի վերայ երկրի․ Վաղարշակ կրտսեր եղբայր քո և նիզակակից, որ 'ի քէն կարգեալ Արքայ Հայոց․ Ո'ղջ լեր ամենայն յաղթութեամբ ։

Քանզի պատուէր ընկալայ 'ի քէն՝ քաջութեան և իմաստութեան հոգ տանել, ոչ երբէք անփոյթ արարեալ զքոյին խրատու, այլ խնամ՛ տարեալ հոգացայ ամենայնի՝ որչափ միտք և հասողութիւն բաւեցին ։

Եւ այժմ՛ 'ի քումմէ խնամակալութենէ զետեղեալ Թագաւորութիւնս՝ խորհուրդ 'ի մտի եդի գիտել, թէ ո՛յք ոմանք յառաջ քան զիս իցեն տիրեալ աշ-

sents, to entreat him to permit the inspection of the royal Archives; and furnished him with letters, of which the following is a specimen.

"To Arsaces king of Earth and Sea, whose form and image are like those of our Gods, but his fortune and fate above all monarchs, and the greatness of his mind such as is the heaven above the earth; Valarsaces his younger brother and fellow-soldier, appointed by him King of Armenia, sends health and victory in all things.

Since I received thy commands to cultivate valour and wisdom, I have never neglected this thine admonition; but have administered in all things with diligent care, to the extent of my capacity and power.

Being delegated by thee to this kingdom, I have resolved to inquire what order of men ruled over Armenia before me, and what was the ori-

խարհիս Հայոց․ և ուստի նախարարութիւնքս՝ որ աստ կան։ Զի ոչ կարգք ինչ լեալ աստ յայտնի, և ոչ մեհենից պաշտամունք, և ոչ գլխաւորաց աշխարհիս առաջինն յայտնի է, և ոչ վերջինն, և ոչ այլ ինչ օրինաւոր․ այլ խառն 'ի խուռն ամենայն և վայրենի։

Վասն որոյ աղաչեմ զքո Տէրութիւնդ, հրամայես բանալ զդիւանդ արքունի ընդդէմ առնդ եկելոյ առաջի քոյոյ հզօր Տէրութեանդ․ զի գտեալ զըղձալին եղբօր քոյ և որդւոյ՝ բերցէ զստոյգն փութապէս․ և զմեր հեշտութիւնն որ 'ի կամակատարութենէ լեալ՝ քաջ գիտեմ խընդութիւն քեզ լեալ։ Ո՛ղջ լեր երևելիդ բնակութեամբ 'ի մէջ Դից»։

Եւ ընկալեալ Արշակայ մեծի զգիրն 'ի ձեռաց Մար Իբասայ Կատինայ՝ մեծաւ ըղձմտութեամբ հրամայէ առաջի անել նմա զԴիւանն արքունի՝ որ 'ի Նինուէ․

gin of these Satrapies around me. For neither indeed appears any regularity of things here whence it may be seen, what was the worship in the temples, or what was first or last done in this region, nor are there any certain laws, but all is confused and barbarous.

For which reasons I pray thee, my Lord, that to this man, who will abide in the presence of thy Majesty, the ingress of the royal library may be permitted that he may acquire the knowledge of such things as thy brother and son desires, and return to us with the truth. And the pleasure which is to arise from the fulfilment of our wishes, we well know will be a joy to thee also. Farewell, O thou illustrious dweller among the Gods! „

When Arsaces the Great had received these letters from Mar-Ibas of Catina, with the greatest alacrity he permitted him to search the royal Archi-

միանգամայն և ուրախացեալ այսպիսի միտս ունել եղբօր իւրոյ՝ որոյ զկէս Թագաւորութեան իւրոյ հաւատացեալ էր։

Եւ խուզեալ սորա զամենայն մատեանարն՝ գտանէ մատեան մի հելլէն գրով․ յորոյ վերայ էր՝ ասէ, վերնագիրն այսպէս․

« Այս մատեան հրամանաւ Աղեքսանդրի ՚ի Քաղդէացւոց բարբառոյ փոխեալ ՚ի յոյնն, որ ունի զբուն հնոց և զնախնեացն բանս․ որոյ սկիզբն լեալ ասէ զԶրուանն, և զՏիտանն, և զԱպետոսթէ․ յորում և զիւրաքանչիւր ոք ՚ի ծննդոց երից նախարարականացս այսոցիկ արանց՝ զարս անուանիս կարգաւ շարագասեալ՝ յիւրաքանչիւր տեղիս մինչև ցբազում ամս »։

Յայսմ մատենէ Մար Իբաս Կատինայ զմերոյ ազգիս միայն հանեալ զպատմութիւն հաւաստի՝ բերէ առ արքայ Վաղարշակ ՚ի Մծբին, յոյն և ասորի գրով։

ves of Nineveh, rejoicing that his brother, to whom he had committed the government of half his kingdom, was endued with such a disposition.

When Mar-Ibas therefore inspected the Manuscripts, he found a certain book, in the greek character, of which this is said to have been the title:

« This Volume was translated from the chaldaic language into greek, by order of Alexander, and contains the authentic history of the ancients and our ancestors, who are said to commence with Zeruanus, Titan, and Apetosthes; in this book each of these three celebrated men and their posterity are registered in order each in his proper place for many years ».

From this volume Mar-Ibas of Catina conveyed to king Valarsaces then in the city ef Nisibin the history of our Nation faithfully compiled and written in syriac and greek.

ՀԱՏՈՒԱԾ
ԱՏԵՆԱԲԱՆՈՒԹԵԱՆ
Ս. ՆԵՐՍԵՍԻ ԼԱՄԲՐՈՆԱՑԻՈՅ

ԹԱՐԳՄԱՆԵԱԼ

Ի ԼՈՐՏ ՊԱՅՐԸՆԷ

Եւ յայնժամ իբրև զփեսայ շքեղազարդեալ՝ էր տեսանել զճեմեալն յառագաստ իւր զՔրիստոս։ Զայն արձակէր քաղցր՝ առ կոյսն ողջախոհ. «Ընդարձակեա՛ զտեղի խորանի քո և զսրահից քոց, կանգնեա՛, մի՛ խնայեր. երկայնեա՛ զապաւանդակս քո, հաստատեա՛ զցիցս քո, յաջ և յահեակ թռուսջիր. և զաւակ քո զհեթանոսս ժառանգեսցէ. և զքաղաքս աւերեալս 'ի կռապաշտից շինեսցես։ Մի՛, ասէ, երկնչիր, թէ մինչև ցայժմ նոքօք յամօթ արարի զքեզ. զի երդուայ, և ոչ ևս զղջացայց 'ի քեզ բնակել հաճութեամբ, որ ես հանգիստ իմ յաւիտեանս յաւիտենից»։

PIECE

OF A SYNODICAL DISCOURSE

BY St NIERSES OF LAMPRON

TRANSLATED

BY LORD BYRON

It was beautiful then to behold Christ as a bridegroom nobly adorned for the nuptial chamber, who spake with a soft voice to his most pure beloved: «Enlarge the place of thy tent, and of thy porch; spare not, plant it, lengthen thy cords, and strengthen thy stakes; for thou shalt break forth on the right hand and on the left, and thy seed shall inherit the gentiles, and thou shalt renew the ruined cities of the idolaters. Fear not, though till now by means of these I have covered thee with confusion. For I swear, that I shall never repent to make my abode of pleasure with thee who art my repose for ever and ever ».

Յայնժամ՛ որ վարանէրն գաղտնի՝ ըսկըզբնաչարին Թշնամին, ծանուցեալ Թէ մեքենայքն իւր խայտառակեցան, տիեզերք աստուածպաշտութեամբ ծաղկեցան, պատրեալքն դարձեալ փրկեցան, ժառանգորդք դրախտին 'ի հայրենիսն փութացան, երկրաքարշ հեշտութիւնն տեղի ետ, և երկնային սրբութիւնն պայծառացաւ, գործի ատելութեանն խորտակեցաւ, և պտուղ սիրոյն սկսաւ բազմանալ, յոյս ամենեցուն 'ի ստորնայնոցս վերացաւ, և յերկնային կայանն հանգեաւ, արտաքս սողէր յորջէն չարութեան, իբրև զառիւծ գոչելով շրջէր, բացեալ զկոկորդ չարութեանն՝ ջանացեալ առ 'ի կլանել զեկեղեցին փրկեալ Քրիստոսի։

Լամբրոնացի յԱտենաբանութեանն։

Then the first enemy, in ambush for his prey, perceiving that his snares were discovered, and that the worship of God flourished throughout the world, observing that those who had been deceived were redeemed, and that the inheritors of paradise returned to their country, that the celestial holiness poured forth its glory, that the instrument of hatred being broken, the fruits of charity began to multiply themselves, and the hope of all no longer turned to the earth, ascended to the heavenly abodes, forth from the cave of his malice he issued, like the lion roaring in his anger, and roamed about with open and insatiate jaws, to devour the church recovered by Christ.

Lampronensis in his Synodical oration.

ԹՈՒՂԹ ԿՈՐՆԹԱՑԻՈՑՆ

ԱՌ ՍՈՒՐԲ-ԱՌԱՔԵԱԼՆ ՊԱՒՂՈՍ

*(Գտեալ յԱստուածաշունչն Հայոց՝
ի կարգի Անվաւերից)։*

ԹԱՐԳՄԱՆԵԱԼ

Ի ԼՈՐՏ ՊԱՑՐԸՆԷ

1. Ստեփանոս և որք ընդ նմա երիցունք, Դաքնոս, Եւբուլոս, Թէոփիլոս և Քսինոն՝ առ Պաւղոս հայր մեր և աւետարանիչ, և հաւատարիմ վարդապետ 'ի Քրիստոս Յիսուս, ողջոյն։

2. Արք ոմանք երկու եկին 'ի Կորընթոս՝ Սիմոն անուն և Կղէբոս, որք կործանեցին քաղ քաղ զոմանց հաւատս, հրապուրողս և ապականեալ բանիւք.

3. Յորոց բանից վերայ դու ինքնին պարախս հասանել.

4. Զի մեք 'ի քէն ոչ երբէք լուաք զայնպիսի բանս, և ոչ յայլոցն առաքելոց.

THE EPISTLE OF THE CORINTHIANS

TO ST. PAUL THE APOSTLE.

(Found in the Armenian Bible as an Apocryphal writing.)

TRANSLATED

BY LORD BYRON

1. Stephen, and the elders with him Dabnus, Eubulus, Theophilus and Xinon to Paul our father and evangelist and faithful master in Jesus Christ, Health.

2. Two men have come to Corinth, Simon by name and Clebus, who vehemently disturb the faith of some with deceitful and corrupt words;

3. Of which words thou should'st inform thyself:

4. For neither have we heard such words from thee, nor from the other apostles:

5. Այլ այսչափ գիտեմք՝ որ ինչ ՚ի քէն լուաք, և որ ինչ ՚ի նոցանէն լուաք, հաստատուն պահեմք:

6. Բայց յայսմիկ յոյժ ողորմեցաւ Տէր, զի մինչ դու իսկ մարմնով ընդ մեզ ես, միւսանգամ լուիցուք:

7. Արդ կամ գրեա դու առ մեզ, և կամ ինքնին դու առ մեզ վաղվաղակի եկեսջիր:

8. Մեք հաւատամք ՚ի Տէր՝ թէ որպէս յայտնութիւն ցուցաւ Թէոփիլեայ, եթէ փրկեաց զքեզ Տէր ՚ի ձեռաց անօրինին:

9. Եւ են բանք մոլորութեան աղծոցն՝ զոր ասենն և ուսուցանենն, այսպէս:

10. Չէ պարտ ասեն զմարգարէսն ընդունել.

11. Եւ ոչ Աստուած ասեն ամենակալ.

12. Եւ ոչ ասեն յարութիւն մարմնոյ մեռելոց.

5. But we know only that what we have heard from thee and from them, we have kept firmly.

6. But in this chiefly has our Lord had compassion, that, whilst thou art yet with us in the flesh, we are again about to hear from thee.

7. Therefore do thou write to us, or come thyself amongst us quickly.

8. We believe in the Lord, that, as it was revealed to Theonas, he hath delivered thee from the hands of the unrighteous.

9. But these are the sinful words of these impure men, for thus do they say and teach.

10. That it behooves not to admit the prophets:

11. Neither do they affirm the omnipotence of God:

12. Neither do they affirm the resurrection of the flesh:

13. Եւ ոչ զմարդն ասեն բնաւ ստեղծեալ յԱստուծոյ.

14. Եւ ոչ 'ի կուսէն Մարիամայ ծնեալ առնեն զՅիսուս Քրիստոս մարմնովն.

15. Եւ ոչ զաշխարհս արարած առնեն Աստուծոյ, այլ հրեշտակի ուրումն:

16. Արդ փոյթ յանձին կալջիր հասանել առ մեզ.

17. Զի առանց գայթակղութեան կայցէ քաղաքս Կորնթացւոց.

18. Եւ նոցա յիմարութիւնն յայտ յանդիմանութեամբ ամենեցուն խայտառակեալ մերժեսցին. Ողջ լեր:

Առին, տարան զթուղթն սարկաւագք 'ի քաղաքն Փիլիպպեցւոց՝ Թերեպտոս և Տիքոս. զի իբրև առ զայն թուղթն Պաւղոս՝ թէպէտ և ինքն 'ի կապանս էր վասն Ստրատոնիկեայ Ապոփողանի կնոջ, իբրև մոռանալ նմա զկապանսն, և սուգ առնուլ նմա վասն բանիցն զոր լուաւ. և

13. Neither do they affirm that man was altogether created by God:

14. Neither do they affirm that Jesus Christ was born in the flesh from the Virgin Mary:

15. Neither do they affirm that the world was the work of God, but of some one of the Angels.

16. Therefore do thou make haste to come amongst us:

17. That this city of the Corinthians may remain without scandal:

18. And that the folly of these men may be made manifest by an open refutation; Fare thee well.

The deacons Thereptus and Tichus received and conveyed the epistle to the city of the Philippians. When Paul received the epistle although he was then in chains on account of Statonice the wife of Apopholanus, yet as it were forgetting his

ասէ լալով, իբրև թէ լաւ էր ինձ եթէ վախճանեալ էի՝ և ընդ Տեառն էի, քան թէ աստէն նովին մարմնով, և զայսպիսի բանս և զաղէտս լսեմ զսուտ վարդապետութեան, զի տրտմութիւն 'ի տրտմութեան վերայ հասանէ աւադիկ: Եւ յայդչափ տառապանաց վերայ կալ 'ի կապանս, և տեսանել զայդ աղէտ տարակոյս, առ որս ընթացեալ սատանայի և մենքենայից նորա, գործել հնարի զչարիս: Եւ այսպէս բազում չարչարանօք առնէր Պաւղոս թղթոյն պատասխանի:

---

bonds, he mourned over these words, and said weeping: — It were better for me to be dead, and with the Lord. For while I am in this body, and hear the wretched words of such false doctrine; behold, grief arises upon grief, and this trouble adds a weight to my chains, when I behold this calamity, and progress of the machinations of Satan, who searcheth to do wrong. — And thus with deep affliction Paul composed his reply to the epistle.

ԹՈՒՂԹ ՊԱՒՂՈՍԻ

ԱՌ ԿՈՐՆԹԱՑԻՍ

(Գտեալ յԱստուածաշունչն Հայոց՝
ի կարգի Անյայտից)։

ԹԱՐԳՄԱՆԵԱԼ

Ի ԼՈՐՏ ՊԱՅՐԸՆԷ

1. *Պաւղոս կալանաւոր Յիսուսի Քրիստոսի առ եղբարս Կորնթացիս, 'ի բազում վրիպակէ աստի ողջոյն։*

2. *Ես ոչինչ կարի զարմացեալ եմ՝ եթէ այդչափ վաղվաղակի ընթանան հրապոյրք չարին։*

3. *Այլ զի Տէր Յիսուս վաղվաղակի արասցէ զգալուստն իւր, վասն այնորիկ որ փոփոխեն և անարգեն զհրամանս նորա։*

4. *Այլ ես 'ի սկզբանէ զայն ուսուցի ձեզ, որ ես ինքնին ընկալայ յառաջնոց առաքելոցն, որ զամենայն ժամանակս ընդ Տեառն մերոյ Յիսուսի Քրիստոսի շրջէին։*

EPISTLE OF PAUL

TO THE CORINTHIANS

(*Found in the Armenian Bible as an Apocryphal writing.*)

TRANSLATED

BY LORD BYRON

1. Paul in bonds for Jesus Christ, disturbed by so many errors, to his Corinthian brethren, Health.

2. I nothing marvel that the preachers of evil have made this progress.

3. For because the Lord Jesus is about to fulfil his coming, verily on this account do certain men pervert and despise his words.

4. But I verily, from the beginning have taught you that only which I myself received from the former Apostles, who always remained with the Lord Jesus Christ.

13. Զի 'ի մեղաց անտի նոցա զնոսա կորզեսցէ, և հանցէ յարդարութիւն իւր։

14. Զի կամէր նախ փրկել զսուրբն Իսրայէլի, բաշխեաց արկ նա յոգւոյ անտի 'ի վերայ մարգարէիցն.

15. Որ զանմոլարն աստուածպաշտութիւն և զծնունդն Քրիստոսի քարոզեսցեն ժամանակօք բազմօք։

16. Իսկ որ անօրէն իշխանն էր իբրև աստուածանալ կամեցաւ, ձեռն արկանէր 'ի նոսա.

17. Եւ զամենայն մարդիկ մեղօք կապէր.

18. Քանզի և դատաստանք աշխարհի մերձեալ էին։

19. Աստուած, ամենակալ իբրև արդարացուցանել կամեցաւ, և ոչ կամեցաւ խոտել զիւր ստեղծուածն,

20. Իբրև ետես չարչարեալ, ողորմեցաւ.

21. Եւ առաքեաց 'ի վախճան ժամա-

13. That he would absolve them from their sins, and bring them to his justice.

14. Because he wished to save first the house of Israel, he bestowed and poured forth his Spirit upon the prophets;

15. That they should for a long time preach the worship of God, and the nativity of Christ.

16. But he who was the prince of evil, when he wished to make himself God, laid his hand upon them.

17. And bound all men in sin.

18. Because the judgement of the world was approaching.

19. But almighty God, when he willed to justify, was unwilling to abandon his creature;

20. But when he saw his affliction, he had compassion upon him.

21. And at the end of the time he

նակաց զՀոգին սուրբ 'ի կոյսն, յառաջագոյն նկատեալ մարգարէիւք։

22. Որ իբրև սրտի մտօք հաւատաց, եղև արժանի յղանալ և ծնանել զՏէր մեր Յիսուս Քրիստոս։

23. Զի կորստական մարմնովն, որով հպարտացեալ յարգի լինէր չարն, նովին մարմնովն կշտամբեալ յանդիմանեսցի, թէ չէր իսկ Աստուած։

24. Զի 'ի մարմին անդր յիւր Յիսուս Քրիստոս կոչեաց և փրկեաց զկորստական մարմինն. և ձգեաց զնոսա 'ի կեանսն յաւիտենից 'ի ձեռն հաւատոցն։

25. Զի արդարութեան տաճար սուրբ յիւր մարմին անդր լինելոց ժամանակացն պատրաստեսցէ.

26. Յոր և մեքն իբրև հաւատացաք, ազատեցաք։

27. Ապա գիտասջիք եթէ ոչ են նոքա որդիք արդարութեան, այլ բարկութեան.

28. Զի զողորմութիւնն Աստուծոյ կարճեն յանձանց իւրեանց,

sent the Holy Ghost into the Virgin foretold by the prophets.

22. Who believing readily, was made worthy to conceive, and bring forth our Lord Jesus Christ.

23. That from this perishable body, in which the evil spirit was glorified, he should be reproved, and manifested, that he was not God.

24. For Jesus Christ in his flesh had recalled and saved this perishable flesh, and drawn it into eternal life by faith.

25. Because in his body he should prepare a pure temple of justice for all ages;

26. In whom we also when we believe are saved.

27. Therefore know ye that these men are not the children of justice, but the children of wrath;

28. who turn away from themselves the compassion of God,

29. Եւ ասեն, եթէ ոչ են երկինք և երկիր և ամենայն արարածք՝ ձեռագործք Հօրն ամենայնի։

30. Այլ նոքա անիծեալքն զօձին ուսումն ունին։

31. Բայց դուք՝ զօրութեամբն Աստուծոյ 'ի բաց մերժեցարուք 'ի նոցանէ. և զխոտոր վարդապետութիւն նոցա 'ի ձէնջ 'ի բաց հալածեցէք։

32. Զի ոչ էք դուք որդիք անհնազանդութեան, այլ մանկունք սիրեցելոյն եկեղեցւոյ։

33. Վասն որոյ ժամանակ յարութեան քարոզեցաւ ընդ ամենեսեան։

34. Բայց որ ասեն՝ չիք յարութիւն մարմնոյ, նոքա իսկ չեն յառնելոց 'ի կեանսն յաւիտենից.

35. Այլ 'ի դատապարտութիւն։ Զի 'ի դատաստան յարիցեն թերահաւատք մարմնով.

36. Զի զմարմինն զո՛ր ասեն թէ չիք

29. who say that neither the heavens nor the earth were altogether works made by the hand of the Father of all things.

30. But these cursed men have the doctrine of the serpent.

31. But do ye by the power of God withdraw yourselves far from these, and expel from amongst you the doctrine of the wicked.

32. Because you are not children of disobedience but the sons of the beloved Church.

33. And on this account the time of the resurrection is preached to all men.

34. Therefore they who affirm that there is no resurrection of the flesh, they indeed shall not be raised up to eternal life,

35. but to judgement and condemnation shall the unbeliever arise in the flesh:

36. for to that body which denies

յարութիւն, նոցա մի՛ լիցի յարութիւն· զի այնպիսիքն 'ի յարութենէն ուրացեալք գտանին։

37· Նա և դուք, արք Կորնթացիք գիտէք զցորենոյդ սերմանէ, և զայլոց սերմանեաց·

38· Զի հատ լոկ մերկ անկանի յերկիր, և անդ 'ի խոնարհ նախ մեռանի·

39· Եւ ապա յառնէ կամօքն Տեառն՝ զնոյն մարմին զգեցեալ·

40· Եւ ոչ եթէ լոկ մարմին մեկին յառնէ, այլ բազմապատիկ տոհմականօք կանգնեալ օրհնի։

41· Այլ մեզ պարտ էր ոչ միայն 'ի սերմանեաց անտի առակս 'ի մէջ բերել, այլ 'ի պատուական մարմնոց մարդկանէ։

42· Դուք ինքնին գիտէք զՅովնան որդի Ամաթեայ·

43· Վասն զի յամառեաց նա 'ի քարոզելն Նինուէացւոց, ընկեցաւ 'ի պորտ ձըկանն զերիւս տիւս և զերիս գիշերս·

the resurrection of the body, shall be denied the resurrection, because such are found to refuse the resurrection.

37. But you also, Corinthians! have known from the seeds of wheat, and from other seeds;

38. That one grain falls dry into the earth, and within it first dies;

39. And afterwards rises again by the will of the Lord indued with the same body:

40. Neither indeed does it arise the same simple body, but manifold, and filled with blessing.

41. But we must produce the example not only from seed, but from the honorable bodies of men.

42. Ye also have known Jonas the son of Amittai;

43. Because he delayed to preach to the Ninevites, he was swallowed up in the belly of a fish for three days and three nights:

44· Յետ երից աւուրց լուաւ աղօթից նորա Աստուած, և ած 'ի վեր 'ի ներքին անդնդոց անտի·

45· Եւ ոչինչ ապականեցաւ մարմինն նորա, և ոչ արտևան մի կորացաւ։

46· Ո՛րչափ ևս առաւել վասն ձեր թերահաւատք·

47· Եթէ հաւատասջիք դուք 'ի Տէր Յիսուս Քրիստոս յարուսցէ զձեզ որպէս ինքն յարեաւ։

48· Զի եթէ ոսկերքն Եղիշէի մարգարէի 'ի վերայ մեռելոյն անկեալ՝ յարուցին զմեռեալն

49 Դուք ո՛րչափ ևս առաւել, որ 'ի մարմին և յարիւն և 'ի հոգին Քրիստոսի յեցեալ էք, յայնժամ աւուր յարիջիք ողջանդամք մարմնով։

50· Իսկ Եղիա մարգարէ զորդի այրւոյն գիրկս արկ և յարոյց 'ի մեռելոց·

51· Ո՛րչափ ևս առաւել Յիսուս Քրիստոս և զձեզ յարուսցէ յաւուրն յայնմիկ, որպէս և ինքն իսկ յարեաւ 'ի մեռելոց ողջանդամ մարմնով։

44. And after three days God heard his supplication, and brought him out from the deep abyss;

45. Neither was any part of his body corrupted, neither was his eyebrow bent down;

46. And how much more for you, oh men of little faith!

47. If you believe in our Lord Jesus Christ, he will raise you up, even as he himself hath risen.

48. If the bones of Elisha the prophet falling upon the dead, revived the dead,

49. By how much more shall ye, who are supported by the flesh and the blood and the Spirit of Christ, arise again on that day, with a perfect body?

50. Elias the prophet embracing the widow's son raised him from the dead,

51. By how much more shall Jesus Christ revive you on that day with a perfect body, even as he himself hath risen?

52. Ապա թէ այլ ինչ տարապարտուց ընդունիք,

53. Աշխատ ոք յայսմհետէ զիս մի արասցէ. զի ես զկապանս յանձին իմում կրեմ,

54. Զի զՔրիստոս շահեցայց. և կրատանաց մարմնոյս այսմիկ համբերեմ, զի յարութեան մեռելոցն արժանի եղէց։

55. Եւ դուք իւրաքանչիւր ոք որպէս ընկալարուք զօրէնսն 'ի Հնաւոց երանելի մարգարէիցն, և սրբոյ աւետարանին՝ հաստատուն կացջիք.

56. Եւ վարձս ընկալջիք 'ի յարութեան մեռելոց. զկեանսն յաւիտենից ժառանգեսջիք։

57. Ապա եթէ թերահաւատ ոք լինիցի և յանցանիցէ դատաստան անձին իւրում նիւթէ ընդ չարագործան և ընդ այնոսիկ որ զայնպիսի առաջարկութիւն մոլորութեան մարդկան ունին՝ պատժին

58. Զի նոքա ինքնին իսկ են ծնունդք

52. But if ye receive other things vainly,

53. Henceforth no one shall cause me to travail: for I bear on my body these bonds

54. To obtain Christ, and I suffer with patience these afflictions to become worthy of the resurrection of the dead.

55. And do each of you having received the law from the hands of the blessed prophets and the holy gospel, firmly maintain it;

56. To the end that you may be rewarded in the resurrection of the dead and the possession of life eternal.

57. But if any of ye not believing shall trespass, he shall be judged with the misdoers and punished with those who have false belief.

58. Because such are the genera-

իժից և կորիւնք օձից և քարբից ։

59. *Մերժեցարուք և 'ի բաց մեկնեցարուք 'ի նոցանէ զօրութեամբ Տեառն մերոյ Յիսուսի Քրիստոսի ։*

60. *Եւ եղիցի ընդ ձեզ խաղաղութիւն և շնորհք Անդրանկին սիրելւոյ. Ամէն ։*

---

tions of vipers, and the children of dragons and basilisks.

59. Drive far from amongst ye, and fly from such, with the aid of our Lord Jesus Christ.

60. And the peace and grace of the beloved Son be with you! Amen.

LORD BYRON'S
POETRIES

ԼՈՐՏ ՊԱՅՐԸՆԻ
ՔԵՐԹՈՒԱԾՔ

THE DESTRUCTION OF SENNACHERIB

The Assyrian came down like the wolf on the fold,
And his cohorts were gleaming in purple and gold;
And the sheen of their spears was like stars on the sea,
When the blue wave rolls nightly on deep Galilea.

Like the leaves of the forest when summer is green,
That host with their banners at sunset were seen:
Like the leaves of the forest when autumn hath blown,
That, host on the morrow lay wither'd and strown.

ԿՈՏՈՐԱԾ ԲԱՆԱԿԻՆ

ՍԵՆԵՔԵՐԻՄԱՑ

Հրոսէր Ասուր որպէս ըղձայլ 'ի հօտ գառանց.
Վաշտք իւր վառեալք ոսկեփողփող ծիրանեծագ,
Եւ շողք տիգացն որպէս աստեղք հարեալ Թափանց
Ի Գալիլեայն գիշերաշարժ կապոյտ կոհակ:

Որպէս սաղարթք մայրեաց դալար ամարայնի
Դրօշք Թըշնամեաց շողշողայքն 'ի մուտս արփւոյն.
Որպէս սաղարթք մայրեաց տըմոյն 'ի յաշնայնի
Գունդք Թըշնամեաց տապաստ կային 'ի դարձն այգոյն:

For the Angel of Death spread his
wings on the blast,
And breathed in the face of the foe
as he pass'd;
And the eyes of the sleepers wax'd
deadly and chill,
And their hearts but once heaved,
and for ever grew still!

And there lay the steed with his nostril all wide,
But through it there roll'd not the
breath of his pride:
And the foam of his gasping lay
white on the turf,
And cold as the spray of the rock-beating surf.

And there lay the rider, distorted and
pale,
With the dew on his brow and the
rust on his nail;
And the tents were all silent, the
banners alone,

Քանզի սփռեաց զթևս 'ի միգի՝ հրեշտակ մահուն·
Յերթալն իւրում փչեաց 'ի դէմս զընդին չըւառ·
Եւ կափուցան աչք նիրհելոցն 'ի ցուրտ 'ի քուն,
Եւ սիրտք ըղձի նուաղ ամբարձեալք՝ ցածեան իսպառ։

Անդ տարածեալ կայ երիվար ռընգամքըն բաց,
Այլ ոչ հրաշունչ փորատելով ահեղալանջ·
Փրփուրն յերախ ձեան գոյն մածեալ վերայ մարգաց,
Ցուրտ զինչ կոհակ բաղխեալ ընդ ժայռ ու 'ի ծով նահանջ։

Եւ անդ հեծեալ գընի՝ յորսայս եւ գալկահար,
Յունկք ցօղաթուրմ, կազմած զինուն հարեալ 'ի ժանգ·
Անդ վրանք կանգնեալք լըռինք, և անդ դրօշք վայրապար,

The lances unlifted, the trumpet unblown.

And the widows of Ashur are loud in their wail,
And the idols are broke in the temple of Baal;
And the might of the Gentile, unsmote by the sword,
Hath melted like snow in the glance of the Lord!

Անդ Նիզակք կոր , եւ փողք անձայն ու անարձագանգ ։

Եւ ողբս առեալ ճըչեն կոծին այրիքն Ասուր․
Կործան դընեն կուռք 'ի տաճարըս Բահաղու․
Եւ զօրութիւն հեթանոսաց մաշեալ 'ի սուր ,
Ի հայե՛լ Տեառն՝ որպէս ըղձիւն հալեալ հեղու ։

ADRESS

TO THE OCEAN

There is a pleasure in the pathless woods,
There is a rapture on the lonely shore,
There is society, where none intrudes,
By the deep sea, and music in its roar:
I love not Man the less, but Nature more:
From these our interviews, in which I steal
From all I may be, or have been before,
To mingle with the universe, and feel

ՈՒՂԵՐՁ

ԱՌ ՈՎԿԻԱՆՈՍ

Հեշտալիք ինձ անտառք անհետք եւ անկոխք,
Զմայլեցուցիչք ոգւոյս՝ ափունք մենաւոր.
Ընկերութիւն՝ զոր ոչ յանկարծ խռովէ ոք,
Ի ծովս 'ի խոր, ուր ձայնք նուագաց՝ ալիքն իւր։
Զմարդիկ չատեամ, յաւէտ սիրեմ ըզբնութիւն,
Մինչ յայց սոցին երթամ, 'ի նոյնս զիս ծածկել
Ցորմէ եղէն և յոր կարեմըս լինել,

Զանձն իմ խառնել ընդ տիեզերս եւ ըզգալ

What I can ne'er express, yet can not all conceal.

Roll on, thou deep and dark blue Ocean — roll!
Ten thousand fleets sweep over thee in vain;
Man marks the earth with ruin — his control
Stops with the shore; — upon the watery plain
The wrecks are all thy deed, nor doth remain
A shadow of man's ravage, save his own,
When, for a moment, like a drop of rain
He sinks into thy depths with bubling groan,
Without a grave, unknell'd, uncoffin'd, and unknown.

His steps are not upon thy paths, — thy fields

Զոր ոչ յայտնել կարեմ եւ ոչ լուռ ինչ կալ։

Ե՛րթ ովկէան արջնակապոյտ, թափ ընդ թափ.
Զուր ըղձկանամք քովք սահարկէ նաւախումբ.
Մարդ աւերէ զերկիր, կասի առ ծովափ.
Անդ քո եղերք արձանանան նըմին թումբ։
Ի ջուրցն 'ի դաշտ՝ դու լոկ գործես աւերած.
Մի է միայն մարդոյն աւեր անդ. ինքն իսկ,
Յորժամ հանգոյն տեղատարափ անձրեւաց
Վիժէ ծովփմամբ 'ի խորս քոյին յորձանուտ,
Անդագաղ, անհուանչ, անպատ ու անծանօթ։

Ոչ ձրգեսցեն ոտք 'նորա բնաւ հետս 'ի քեզ.

Are not a spoil for him, — thou dost
arise
And shake him from thee; the vile
strength he wields
For earth's destruction thou dost
all despise,
Spurning him from thy bosom to
the skies,
And send'st him, shivering in thy
playful spray
And howling, to his gods, where
haply lies
His petty hope in some near port
or bay,
And dashest him again to earth: —
there let him lay.

The armaments which thunderstrike
the walls
Of rock-built cities, bidding nations
quake,
And monarchs tremble in their capitals,

Ոչ վարեացէ զկապուտ հովուացդ յաւարի.
Դու վերացեալ՝ 'ի քոյ ըղձս հերքեսցես,
Հենզնեալ զուժովն՝ որով նա զգորդ տայ երկրի.
Անդընդամանուղ արափիմամբ ձըգես զնա 'նդ երկին,
Եւ ջախջախեալ ասա խաղալիկ քոց ծըփանց,
Մինչ նա դեռ դից մաղթէ, ու առ յոյս չըւառին՝
Հուպ նաւակայս կամ զող ուրեք շնորհէ բաղդ.
Վարեալ ձըգես 'ի ցամաք. Թո՛ղ կացցէ անդ։

Որմնախարխարար զէնք որձաքար գըղեկաց
Սարսեցուցիչք աղանց թախմամբ շանթականք,
Թագաւորաց դրդուկէչք 'ի գահս անդ իւրեանց,

The oak leviathans, whose huge
ribs make
Their clay creator the vain title
take
Of lord of thee, and arbiter of war;

These are thy toys, and, as the snowy flake,
They melt into thy yeast of waves,
which mar
Alike the Armada 's pride, or spoils
of Trafalgar.

Thy shores are empires, changed in
all save thee —
Assyria, Greece, Rome, Carthage,
what are they?
Thy waters wasted them while they
were free,
And many a tyrant since; their shores obey
The stranger, slave, or savage;
their decay

Կիսատահատակ կաղնեկուռ նաւք լայնակողք՝
Յոր պանծացեալ կոչէին հաստատիչքն հաղեղէն
Զանձինս խլեան ծովու և աւարըս մարտից,
Սոքա զբօսանք են քո, և զերդ ձեան ծըւէն
Յալեացդ հալէին փրփուրս՝ ելոցն ոալընհար
Գոռն Արմատայ և Ներքսարանց Դրափալկար։

Ախոյեանք այդ են պետութիւնք՝ բխուր փոխեալ դէպ·
Ասուր, Եգիպտ, Հռոմ, Կարքեդոն, զի՞նչ դողէին·
Ջուր քո մաշէր ըղձոսա, մինչ բըռնակերպ
Յաղթութեան մինչ խուրեանց դեռ յողդայլին·
Եկաց, խըժից և սոսըրկաց նոք՞ արկին սանձ·

Has dried up realms to deserts: — not so thou,
Unchangeable save to thy wild wave's play —
Time writes no wrinkle on thine azure brow —
Such as creation's dawn beheld, thou rollest now.

Thou glorious mirror, where the Almighty's form
Glasses itself in tempests; in all time,
Calm or convulsed — in breeze, or gale, or storm,
[illegible]cing the pole, or in the torrid clime
Dark-heaving; — boundless, endless, and sublime —
The image of Eternity — the throne
Of the Invisible; even from out thy slime

Յանկման նոցա °պատք ուանապատք գըձձեցան.
Ոչ այդպէս դու. կաս անփոխ բաց 'ի մկանանց.
Կապոյտ 'դիմիդ չածէ խորշոմս ամանակ,
Իբր 'ի ստեղծմանն այգուն՝ հոսես նոյնգունակ։

Ո՛վ հրաշափառ դու հայելի, յոր Վեհին
Կերպարանի դիմակ 'ի ծուփըս մըրրկաց.
Եւ մինչ 'հանդարտ, մինչ 'ի սարսուռ, 'ի հողմին,
Ի փոթորիկս, առ սառնասոյզ բեւեռաց
Եւ ընդ Թօնուա այրեցածին խորշակաւ,
Անեղը ուանհուն յաւերժութեան դու պատկեր,
Գահ անտեսին։ Ի քո հիւթոյ կառուցաւ

The monsters of the deep are made; each zone
Obeys thee; thou goest forth, dread, fathomless, alone.

And I have loved thee, Ocean! and my joy
Of youthful sports was on thy breast to be
Borne, like thy bubbles, onward; from a boy
I wanton'd with thy breakers,— they to me
Were a delight; and if the freshening sea
Made them a terror—'t was a pleasing fear,
For I was as it were a child of thee,
And trusted to thy billows far and near,
And laid my hand upon thy mane — as I do here.

Ջուրեր զեռնոց վըհիդ · երկիր քեզ պատկառ ·
Մեծաս դու պերճ, անհետազօտ մենափառ :

Եւ սիրեցի ես ըզքեզ ո՛ ովկէան ·

Ինձ մանկական զբօսանք եղեն քո ալիք ,
Սահիլ 'ի նոյնս՝ պըղպըջակաց քոց նըման ,
Եւ ափնակոծ կոհակք ինձ միշտ-խաղալիկք ·
Հաճոյք էին ինձ այնք · եւ ծով թէ ցըրտիկ
Ահ արկանէր նոքօք՝ ախորժ եւ այն էր ·
Զի նման նոցին էի եւ ես քո մանկիկ ,
Վըստահ յալեացդ ըզբօսանս մերձ եւ հեռուստ ,
Եւ ձեռն իմ էր՝ իբր արդ՝ 'ի բաշ քո հարուստ :

ON WATERLOO

There was a sound of revelry by night,
And Belgium's capital had gather'd then
Her beauty and her chivalry, and bright
The lamps shone o'er fair women and brave men;
A thousand hearts beat happily; and when
Music arose with its voluptuous swell,
Soft eyes look'd love to eyes which spake again,
And all went merry as a marriage-bell;
But hush! hark! a deep sound strikes like a rising knell!

Ի ՎԱԴԵՐԼՈՒ

Բոմբիւն ձայնի հընչէր 'ի մէջ գիշերի.

Խըմբեալ կային 'ի մայր Բելգեան քաղաքայ
Պար նազելեաց ու ասպետք. եւ լոյս լապտերի
Լոյս տայր արի արանց, կանանց գեղեցկաց.
Հազարք սըրտից բաբախէին բարեբաստ.
Եւ մինչ ամբարձ գուսանութիւն ձայն ոգեղ՝
Աչք սիրաշարժ հայէր դիպէր առ աչեղ.
Իբր հարսանեաց 'ի կոչ եկեալ ըզւարթք յոյժ. —
Այլ լո՛ւռ. խոր հընչէ ձայն զինչ դանգ. մահագոյժ: —

Did ye not hear it? — No; 't was but the wind,
Or the car rattling o 'er the stony street;
On with the dance! let joy be unconfined;
No sleep till morn, when Youth and Pleasure meet
To chase the glowing hours with fliyng feet —
But, hark! — that heavy sound breaks in once more,
As if the clouds its echo would repeat;
And nearer, clearer, deadlier than before!
Arm! arm! it is — it is — the cannon's opening roar!

Within a window'd niche of that high hall
Sate Brunswick's fated chieftain; he did hear

Ո՞չ լըսիցէք. — ոչ. հողմոյ հունչ իցէ այդ,
Կամ թէ կառաց ընդ սալս ռահից դըղըրդիւն.
Հա՛պա 'ի պար. երկարեսցին խինդ եւ կայթ
Մինչ ցառաւօտ, զի 'նդ խաղուց եւ մանկութիւն
Ցորս եռանդուն ժամուց 'ի թռիչս արագոտն: —
Այլ լո՛ւռ... ահեղ իմն հընչէ ձայնն այն յանկարծ,
Որպէս ամպոց կըրկնեալ ըզնոյն երեւրաց.
Մօտ իսկ ահա եւ մահագոյժ գայ որոտ.
Ի զէն 'ի զէն. ահա շանթէ վայր հրանօթ:

Ի պատըշգամբ պատուհանաց դահլըճին

Պրունզվիքայն պերճ զօրավար բազմեալ կայր.

That sound the first amidst the festival,
And caught its done with Death's prophetic ear;
And when they smiled because he deem'd it near,
His heart more truly knew that peal too well
Which stretch'd his father on a bloody bier,
And roused the vengeance blood alone could quell:
He rush'd into the field, and, foremost fighting, fell.

Ah! then and there was hurrying to and fro,
And gathering tears, and tremblings of distress,
And cheeks all pale, which but an hour ago
Blush'd at the praise of their own loveliness;

Նա լուսաւ ըղձախնդն 'ի պարու անդ
զառաջին,
Ու անդէն ձայնին մահազդուշակ ունկըն տայր.
Մինչ այլք հեռի կարծեալ շարժին 'ի
ծիծաղ,
Քաջ ճանաչէ սիրտ իւր ըղձգոան այն
շշուկ՝
Որ յարիւնոտ արկ 'ի դագաղ զհայրն
եղուկ.
Զարթոյց վրէժ՝ ում յագուրդ արեանց լոկ ճապաղ,
Դիմեաց 'ի դաշտն եւ ազորեալ անկաւ
նախ։

Ա՛հ, խուճապ այսր և անդր յածնէ յանկարծոյն.
Եւ արտասուաց հոսանք, սարսուռք
ոլորտանեղ,
Դիմաց գալուկըն փըթթելոց վարդագոյն,
Խուն մի յառաջ սփրացելոց յանձանց
գեղ.

And there were sudden partings, such as press
The life from out young hearts, and choking sighs
Which ne'er might be repeated; who could guess
If ever more should meet those mutual eyes
Since upon night so sweet such awful morn could rise!

And there was mounting in hot haste the steed,
The mustering squadron, and the clattering car,
Went pouring forward with impetuous speed,
And swiftly forming in the ranks of war;
And the deep thunder peal on peal afar;
And near, the beat of the alarming drum

Անդ անջատմունք յեղակարծ, ցաւք դառնագին,
Սիրտք ոգետանջ որ քաղէ զսիրասուն մանուկ․
Հառաչանաց անդարձից դառըն մըրմունք․
Ո՞ բնաւ կարծէր՝ տեսանել զաչացն ակնարկին՝
Թէ զցայգն այն հեշտ՝ մերկացոյց այգս ահագին։

Անդ խուճապաւ հեծելութիւնք յերիվար,
Տրոփիւն ջոկաց զօրուն, կառաց դըղըրդմունք,
Մին ըղձիւսով մըղել 'ի Թափըս սրավարք․
Գընդից գընդեց ռազմ յարդարել երագունք․
Եւ 'ի հեռուստ շռնդըն փողոց շանթաձայն՝.
Ազդեալ զօրուն կանխել քան զաստող զօրավար․

Roused up the soldier ere the morning star;
While throng'd the citizens with terror dumb,
Or whispering, with white lips — « The foe! They come! they come! »

And wild and high the « Cameron' s gathering » rose!
The war-note of Lochiel, which Albyon's hills
Have heard, and heard, too, have her Saxon foes: —
How in the noon of night that pibroch thrills,
Savage and shrill! But with the breath which fills
Their monutain-pipe, so fill the mountaineers
With the fierce native daring which instils
The stirring memory of a thousand years,

Եւ շատապ պակշոտ քաղաքացեաց լռելեայն,
Հրծծիւնք դեղնեալ շըրթանց՝ Թ° ոսոխք, ահա գան։

Եւ Կամրոնեան հընչէր տոհմին նըւագսոնք։
Եւ Լոքիլայն մարտահրաւէր եղանակ՝

Զոր Ալբիոն լուաւ և ոսոխքն իւր Սաքսոնք.
Զի՛ խըժալուր ըղձիշերեաւ հասարակ

Հընչէր տիկփող. բայց որ 'ի սրինգըն
լերանց՝
Նոյն շունչ փըչէր և լեռնորդեայց
բուռն աշխոյժ
Ըզհայրենին դրդեալ վըսեր և խրոխտ
ոյժ.
Հազարամեայք կանգնէին յուշք փառապանծ,

And Evan's, Donald's fame rings in each clansman's ears!

And Ardennes wawes above them her green leaves,
Dewy with nature's tear-drops, as they pass,
Grieving, if aught inanimate e'er grieves,
Over the unreturning brave, — alas!
Ere evening to be trodden like the grass
Which now beneath them, but above shall grow
In its next verdure, when this fiery mass
Of living valour, rolling on the foe,

And burning with high hope, shall moulder cold and low.

Last noon beheld them full of lusty life,

Եւան, Տոնալը ՚հաչակէին ՞սա առհմս
խուրեանց ։

Շարժլի զնդքօք Արտէն կանաչ՚ի տերև,

Ցանցըս նոցուն՝ ցօղով՝ բնութեան արտասուօք
Լայ թաթաւեալ, թէ լան անշունչք արդարեւ,
Ցանդարձական վերայ քաջացն այն, եղճուկ,
Որք ընդ երեկս էցեն կոխանք իբր ըղսէզ՝
Զոր արդ կոխեն նոքա. և սա փթըլթի նոր.
Իսկ կենսապզեաց խուռըն բանակդ
այդ հըղօր՝
Որ մեծայոյս գրոհ տայ յառոխն՝ ալեաց
պէս,
Անկցի տապաստ և ցուրտ լուծեալ
մեցամէս ։

Երէկեան տխուռ եսես առոյգս ըղնոախն,

Last eve in Beauty's circle proudly gay,
The midnight brought the signal-sound of strife,
The morn the marshalling in arms, the day
Battle's magnificently-stern array!

The thunder-clouds close o'er it, which when rent
The earth is cover'd thick with other clay,
Which her own clay shall cover, heap 'd and pent,
Rider and horse, — friend, foe, — in one red burial blent!

Երեկուն՝ սէգս՝ ընդ գեղեցկաց գալ 'ի պար.
Ձայն ետ մարտի պահ հասարակ գիշերին,
Այգըն ծաղկեաց նոցին 'ի սաղմ դասավար,
Եւ աւուն 'ի պերճ սպառազինէր զինուզարդ:
Ամպրոպ շանթից ծածկեաց ըզվայրն ; եւ բացաւ.
Ու ահա երկիր կաւ իմն ունէր խիտ զիւրեաւ՝
Զոր յիւրն 'ի կաւ մընայր ծածկել խուռն եւ հարթ,
Ի մի կարմիր հող զուողք, ոսոխք, ձի եւ մարդ:

TO TIME

Time! on whose arbitrary wing
The varying hours must flag or fly,
Whose tardy winter, fleeting spring,
But drag or drive us on to die, —

Hail thou! who on my birth bestow'd
Those boons to all that know thee known;
Yet better I sustain thy load,
For now I bear the weight alone.

I vould not one fond heart should share

ԱՌ ԺԱՄԱՆԱԿ

Է՛ ժամանակ, որ ըստ թեւոցդ հաճոյս
Գնացուցանես կամ կասես զժամս զանազան,
Որոյ զանգաղ ձմեռըն, զարուն վաղախոյս:
Ի մահ ըզմեզ վարեն փութով ուանագան.

Կեցցես՛ ո՛վ դու, որ շնորհեցեր 'ի ծնընդեանս՝
Ըզձիր ծանօթ որոց ըզքեզ ճանաչեն.
Քաջիկ ըզգամ այժմ ըզբեւեռնըգ տուգանս
Զի միայնակ ըզծանրութիւն կրեմ ենձէն.

Ոչ կամիմ ոչ եթէ կրէ սիրտ զորովք

The bitter moments thou hast given;
And pardon thee, since thou couldst spare
All that I loved, to peace or heaven.

To them be joy or rest, on me
Thy future ills shall press in vain;
I nothing owe but years to thee,
A debt already paid in pain.

Yet even that pain was some relief;
It felt, but still forgot, thy power:
The active agony of grief
Retards, but never counts the hour.

Ըզգաւնորակ վայրկեանս՝ զոր գուգինձ ետուր.
Թողեալ իմ քեզ, քանզի ոյց ես սիրեցի՝
Խնայեցեր կալ յերկինս կամ աստ 'ի յանդորր.

Թող հանգիցեն եւ զուարճասցին, զիս 'ի զուր
Կուտեալ չարիք քո ճնշեսցեն յապառնին.
Քեզ չըպարտիմ ինչ, բայց զամացըս [illegible]րիտուր,
Պարտք՝ զոր կանխաւըն հատուցի մըշտագին։

Սակայն եւ վիշտք չեղեն համայն աննըշմար,
Թէպէտ ըզգան նուազել ըզքո ձեռին սաստ.
Անապանէ օրհաս ցաւոց սասանկահար
Այլ ոչ թըւէ զթըռուցեալ ժամն յանըզգաստ։

In joy I've sigh'd to think thy flight
Would soon subside from swift to slow;
Thy cloud could overcast the light,
But could not add a night to woe;

For then, however drear and dark,
My soul was suited to thy sky;
One star alone shot forth a spark
To prove thee — not Eternity.

That beam hath sunk, and now thou art
A blank; a thing to count and curse
Through each dull tedious trifling part,

Ի խընդութեան հառաչեցի ընդ թուիչըս
քոյ՝
Թէ յամրանայ երագութիւնդ այդ
թեւոց·
Մարթ է ամպոյդ ածել ստուերածըս
լուսոյ՝
Այլ ոչ գիշերըս յաւելուլ ինչ ցա-
ւոց։

Քանզի յայնժամ թէպէտ տըխուր եւ
մըթին՝
Հոգիս ձըգեալ գընայր զերկնից քոյ
ըղձեա ,
Մի միայն աստըղ ճաճանչէր անդըս-
տին
Յայտնել՝ զի չես յաւերժութիւն դու-
անկէա ։

Սուզաւ ճաճանչն այն· արդ ոչինչ ես
դու իր ,
Թըւարկութեան եւ անխծից նըշաւակ ,
Ընդ ընաւ մասանցըդ սեաւ , տաղտուկ
ու տառաւէր ,

Which all regret, yet all rehearse.

One scene even thou canst not deform;
The limit of thy sloth or speed

When future wanderers bear the storm

Which we shall sleep too sound to heed:

And I can smile to think how weak

Thine efforts shortly shall be shown,

When all the vengeance thou canst wreak
Must fall upon — a nameless stone.

Զոր աշխարէ համայն, թըւէ եւ համակ։

Ըղտեսարան եղծանել չիք քո հընար·
Զերազութեանց կամ ղյապաղմանց սահման՝
(Երբ յետ մեր այլք լիցին 'ի քէն մըրրկահար)
Ոչ եւս լուիցուք՝ գոլով 'ի խոր 'ի նիրհման,

Զծաղու եկից՝ յիշեալ թ՝ ներ յետ սակաւու
Տըկարացի ձիգնըդ ջանից բազմադէմ,
Ցորժամ համայն մըթերք քինուդ վըրիժառու
Կուտեալ հարցեն զանանան մի եւեթ վէմ։

STANZAS

COMPOSED

DURING A THUNDER-STORM

Chill and mirk is the nightly blast,
Where Pindus' mountains rise,
And angry clouds are pouring fast
The vengeance of the skies.

Our guides are gone, our hope is lost,
And lightnings, as they play,
But show where rocks our path have cross'd,
Or gild the torrent's spray.

Is yon a cot I saw, though low ?
When lightning broke the gloom —

ՏԱՂ

ԵՐԳԵԱԼ

Ի ՇԱՆԹԱՋԻԳ ՄՐՐԿԻ

Ցուրտ եւ մըթին մէգ զայս գիշերս
Պատէ զլերամբ Պինդոսի,
Ամպք թօնընկէց թափեն մըթերս
Զահեղասաստան եթերի.

Չեն առաջնորդք մեզ աստ, չիք յոյս.
Փայլատակունք յայտնեն շուրջ
Կամ առապարս հետակորոյս

Կամ ոսկեվառ հեղեղ լուրջ.—

Հի՞ւղ արդեօք դ' այդր իցէ ցածուն,
Յորժամ փայլակըն ծագի —

How welcome were its shade! — ah, no!
'Tis but a Turkish tomb.

Through sounds of foaming waterfalls,
I hear a voice exclaim —
My way-worn countryman, who calls
On distant England's name?

A shot is fired — by foe or friend?
Another — 't is to tell
The mountain-peasants to descend,
And lead us where they dwell.

Oh! who in such a night vill dare
To tempt the wilderness?
And who 'mid thunder-peals can hear
Our signal of distress?

And who that heard our shouts would rise
To try the dubious road,
Nor rather deem from nightly cries
That outlaws were abroad?

Զի՛ ցանկալի մեզ շուք նորուն. —

Այլ ո՛չ, դամբան է Տաճկի ։

Կարկաջահոս ընդ ջուրց սահանս
Ես ձայն լսեմ գոչելոյ.
Մի՛ ուղեցոյցն իմ շինական
Կարդայ զանուն Անգղիոյ ։

BIBLIOTHECA · BODLEIANA ·

Հրացան ճայթէ. ոսոխ թէ հիւր
Ահա միւս եւս. գայ 'ի վայր
Գունդ լեռնականաց, տանել ընդ իւր
Ըզմեզ 'ի տուն սարավայր ։

Ո՞ լքեսցէ յայս գոյն գիշեր
Փորձել գընացս յամայուոջ.
Ո՞ լուիցէ զձայն մըտաանգիս մեր
Ի կայծականցըս Թընդոջ.

Կամ թէ ըղուեալ իսկ՝ յարիցէ՞

Ընդ ճանապարհ կեղակարծ,
Ո՞չ մանաւանդ կարծիցէ
Հունչ գիշերոյ արտալած ։

Clouds burst, skies flash, oh, dreadful hour!
More fiercely pours the storm!
Yet here one thought has still the power
To keep my bosom warm.

While wandering through each broken path,
O'er brake and craggy brow;
While elements exhaust their wrath,
Sweet Florence, where art thou?

Not on the sea, not on the sea —
Thy bark hath long been gone:
Oh, may the storm that pours on me
Bow down my head alone!

Full swiftly blew the swift Siroc,
When last I press'd thy lip;
And long ere now, with foaming shock,
Impell'd thy gallant ship.

Ամպք շանթեն, ծովք ալեղան, ժա՛մ չար.

Ծայթքեն հեղեղք սաստկագայր.
Այլ դեռ խորհուրդ մ’ յիս ունի կար

Ջեռուցանել զծոցս յամայր:

Մինչ թափառիմս ’ի դար ու ’ի դիւր

Ընդ թուփս եւ սար ժայռուտնակ,
Յապշում տարերցըս յախըրնթոր
Ո՞ւր կաս քաղցրիկ Փլորենտեանկ:

Ո՛չ ’ի ծովէկ, ոչ ’ի ծովլիկ.
Նաւ քո դընա՛ց ’ի վաղուց.
Իցե՛ւ որ շուրջս հնչէ մրըրիկ
Ցիս լոկ հանէր ըղձայրուց:

Մինչ հուսկ տայի շըրթանցդ համբոյր
Շընչէր հարաւ անուշակ.
Եւ փրփրադէզ փուլթայր հարոյր
Կարէր ըղձէդ քո նաւակ:

Now thou art safe; nay, long ere now
Hast trod the shore of Spain;
'Twere hard if aught so fair as thou
Should linger on the main.

And since I now remember thee
In darkness and in dread,
As in those hours of revelry
Which mirth and music sped;

Do thou, amid the fair white walls,
If Cadiz yet be free,
At times from out her latticed halls
Look o'er the dark blue sea;

Then think upon Calypso's isles,
Endear'd by days gone by;
To theirs give a thousand smiles
To me a single sigh.

And when the admiring circle mark
The paleness of thy face,
A half-form'd tear, a transient spark
Of melancholy grace,

Արդ վաղ դու 'ընմըն ծովապուրծ
Ծեմիս յափունս Սպանեոյ.
Ձեր իսկ դէպ ցարդ խաղ լինել Ջուրց
Գեղեցկի քեզ Նըմանւոյ։

Եւ զի յիշեմ զքեզ տակաւին
Ի խաւարչութ 'ի մըթանս,
Որպէս յանցեալ ժամն անդ հեշտին
Ի ձայնս երգոց ու 'ի հրճուանս.

Ո՛ն թէ Կ՛ազիքս իցէ ազատ,
Յարմունս անդ պերճ եւ սպիտակ
Դու 'նդ դահլըճաց վանդակապատ
Յառեմց ընդ ծովս կապուտակ.

Ա՛ծ զԿալըպսեայ կըղզեակն 'ի միտ
Յանցեալ աւուրս ըղձալի.
Տո՛ւր տո՛ւր, այլոց հազար ժըմիտ,
Ինձ հառաչանս եւեթ մի։

Եւ մինչ զիտէ ակնամբն ըղձքեւ
Ըզգալկահար գոյն զիմաց,
Զարտօսր անկազմ եւ զկայծ թեթեւ
Մելամաղձիկըդ շնորհաց,

Again thou'lt smile, and blushing shun
Some coxcomb's raillery;
Nor own for once thou thought'st of one,
Who ever thinks on thee.

Though smile and sigh alike are vain,
When sever'd hearts repine,
My spirit flies o'er mount and main,

And mourns in search of thine.

Դարձեալ ժըպտեա՛ց եւ ըղձամատ լեր
Ի ծաղրածուաց փաղաքուշ.
Եւ մի՛ պատմես թէ յիշեցեր

Զոր զքեզն ունի մըշտայուշ:

Թէպէտ զուր են հառաչք եւ ծաղր
Ցորժամ հեծեն սիրտք անճառ,
Այլ Թռուցեալ շունչս ընդ ծովս եւ
սար
Լալով խնդրէ զքոյդ անհատ:

CHURCH

OF S.ᵗ PETER

But lo! the dome — the vast and wondrous dome,
To which Diana's marvel was a cell —
Christ's mighty shrine above his martyr's tomb!
I have beheld the Ephesian's miracle —
Its columns strew the wilderness, and dwell
The hyaena and the jackall in their shade;
I have beheld Sophia's bright roofs swell
Their glittering mass i'the sun and have survey'd

ՏԱՃԱՐ

Ս. ՊԵՏՐՈՍԻ

Ահա գումբէթն ընդարձակ ահա գումբէթն հրաշալի,
Աւ որով խուն Անահտայն մեհեան Թըւի տաղաւար.
Սա 'ի շիրիմ վըկային կանգնեալ սեղան Քրիստոսի:
Տեսի զչըքնաղ ես շինուած զԵփեսոսին հրաշափառ.
Վայրավատին սունք անկեալ նորուն կային յամայի,
Ըղձօրէնի և զյօժար 'ի հովանոյն իւր բնակել.
Տեսի զսըրբոյն Սոփիայ ձեղունս 'ի փայլ արեւուն,
Յաջողեցաւ ընդ գաբերն այն սըրբափայլ ինձ յաւել

Its sanctuary, the while the usurping Moslem pray'd;

But thou, of temples old, or altars new,
Standest alone — with nothing like to thee —
Worthiest of God, the holy and the true.
Since Zion's desolation, when that He
Forsook his former city, what could be,
Of earthly structures, in his honour piled,
Of a sublimer aspect? Majesty,

Power, Glory, Strength, and Beauty, all are aisled
In this eternal ark of worship undefiled.

Enter: its grandeur overwhelms thee not;

Մինչ աղօթկերք անդ կային մահմետականք տեարք նորուն:

Այլ դու միայն կաս 'ի հին եւ նոր տաճարս եւ սեղան,
Դու միայնակ կաս կանգուն չունելով զոք հաւասար·
Դու լոկ սրբոյն Աստուծոյ եւ ճըշմարտին քաջ արժան:
Ո՞ յերկրաւոր տաճարայ մըտցէ գեղդ 'ի պայքար·
Ցորմէ հետէ Սիովնի յաւեր դարձաւ սուրբ խորան
Եւ ըղփառացն իւր եթող տէր ընակութիւն ըղնախկին,
Ահեղութիւն, մեծութիւն եւ փառք եւ գեղ աստանօր
Համախըմբեալ ընդ յարկաւդ յաւերժական տարածին,
Ուր սուրբ ուանխառըն պաշտի ճշմարտութիւն երկնաւոր:

Մո՛ւտ աղէ· ո՛չ ընկճեցիս ո՛չ մեծութեամբ դու նորին·

And why? it is not lessen'd; but thy mind,
Expanded by the genius of the spot,
Has grown colossal, and can only find
A fit abode wherein appear enshrined
Thy hopes of immortality; and thou

Shalt one day, if found worthy, so defined,
See thy God face to face, as thou dost now
His Holy of Holies, nor be blasted by his brow.

Thou movest — but increasing with the advance,
Like climbing some great Alp, which still doth rise,
Deceived by its gigantic elegance;

Ոչ առ նորայն ինչ նուազել, այլ առ
լայնել մըտաց քոց,
Հըսկայաբար աճելով 'ի ձեռն ոգւոյ
տաճարին.
Զի եւ ոչ այլուր գտցի տեղի պատկան
ըղձից քոց
Բայց 'ի գագաթն ուր քո յոյսք յանմահութիւն վերբերին:
Օր եկեսցէ եւ տեսցես, թէ ոչ գտցես
անարժան,
Տեսցես դու դէմ յանդիման զաստուածութիւնն իսկ անճառ
Որպէս զիւրն աստ տեսանես ըզսըրբութիւն սըրբութեան,
Տեսցես եւ մի հողացցիս յաչացն ահէ
վեհափառ:

Յառաջ խաղաս... եւ ա՛ճէ նա յառաջելդ եւս քան զեւս,
Որպէս գնալով ընդ Ալպեայց բարձրադիտակ զառ 'ի վեր
Հըսկայակերպ գայ 'ի յայտ ցորչափ
սընդիկան 'ի վերելս,

Vastness which grows — but grows to harmonise —
All musical in its immensities;

Rich marbles — richer painting — shrines where flame
The lamps of gold — and haughty dome, which vies
In air with Earth's chief structures, though their frame
Sits on the firm-set ground — and this the clouds must claim.

Thou seest not all; but piecemeal thou must break,
To separate contemplation, the great whole;
And as the ocean many bays will make,
That ask the eye — so here condense thy soul
To more immediate objects, and control

Աճել աճէ հարազատ վայելչութըն
ու ընթեր·
Դաշնակութիւն իմն եւ չափ տիրէ
համայն անդ գողցես ,
Վէմք պատուական , գեղանկար պատ-
կերք , սեղանք շողշողուն —
Ի բոց ոսկեակ կանթեղաց , եւ յաղ-
թականն այն գումբէթ
Հանուրց երկրի շինուածոց՝ թէ եւ
նոքա զոտակ առնուն
Գետնոյ վերայ , ամպածրար սորայն
սլանայ ծայր եւեթ ։

Այլ դեռ ըղջնաւ ոչ տեսեր , ճն քակեա
լճծ ըղջոլոր ,
Եւ յառեալ մի առ մի տես զամենայ-
նին ըղմասունս ·
Իբր ովկիան բիւր յափունսըն գործէ
ծոց գոգաւոր
Ական տեսոյ արժանիս · ծրարեա զհո-
գւոյդ քո զաչկունս ,
Ուրոյն ուրոյն դիտելով , զիր սանձ
մըտաց զգուշաւոր ,

Thy thoughts until thy mind hath got by heart
Its eloquent proportions, and unroll

In mighty graduations, part by part,

The glory which at once upon thee did not dart,

Not by its fault — but thine : our outward sense
Is but of gradual grasp — and as it is
That what we have of feeling most intense,
Outstrips our faint expression ; even so this
Outshining and o' erwhelming edifice
Fools our fond gaze, and, greatest of the great,
Defies at first our Nature's littleness,

Մինչեւ սըրտիդ քո հարցին գեղապատշաճ տիպք նորուն ,
Եւ փոքր առ փոքր կըրթեալ 'ի տեսութիւն բերիցես
Ըզհրաշագեղ պատկերին զանհամեմատ մեծութիւն՝
Զոր 'ի սկըզբան չկարացեր գրաւել աչացդ 'ի միտ առես :

Ոչ առ նորին ինչ՝ այլ քոյ զգայականիդ Թերութեան՝
Որում պատկերք եւ ընդ եւ կերպարանին արտաքոյ ,
Եւ չըբաւեն 'ի մեզ բանքներքին զգացմանց գոլ Թարգման .
Հանդոյն եւ յայս սխրալի յահեղախրոխտ շինուածոյ
Շլացեալ աչացս 'ի պատրանս ըմբռնին մեծ պակուցման ,
Երբ մեծութիւնն ահեղ՝ խաղ զփոքրըկութեամբս առնէ զմեր .
Մինչեւ տակաւ ընդլայնեալ մերոց մըտաց ընդ նմին

Till, growing with its growth, we thus dilate
Our spirits to the size of that they contemplate.

Then pause, and be enlighten'd; there is more
In such a survey than the sating gaze
Of wonder pleased, or awe which would adore
The worship of the place; or the mere praise
Of art and its great masters who could raise
What former time, nor skill, nor thought could plan;
The fountain of sublimity displays

Its depth, and thence may draw the mind of man
Its golden sands, and learn what great conceptions can.

'Դարձակեսցուք եւ զհոգիս քաղջահա-
տուք այնց լինել
Որոց ընկով զարմացմամբ կայաք յա-
ռաջն 'ի զընին։

Արձանացիր 'ի միա սու, զի մեծ են շահք
գիամանդ այդ.
Քան զըսքանչանս վայրապար կամ
զահ տեղւոյն սրբութեան
Կամ զհիացումն ընդ արուեստ ճար-
տարութեան որ կան անդ,
Եւ ընդ ճարտարս՝ որք զհանուրց վեհն
ամբարձին զայն արձան,
Որ ոչ ձեռին առաջնոց եւ ոչ մըտաց
եկն 'ի յայտ։
Վըսեմութիւն համօրէն աստանօր կայ
հոլանի.
Աստուստ կարեն մի առ մի քակել հա-
նել միտք մարդոյ
Զոսկեղինիկ աւազոյն առնուլ ըղձալի
պայմանի,
Եւ գիտել որքան զօրէն մեծամեծ
գիւտք հանճարոյ։

ON THE DEATH

OF A YOUNG LADY[1]

Cousin to the Author, and very dear to him.

Hush'd are the winds, and still the evening gloom,
Not e'en a zephyr wanders through the grove,
Whilst I return, to view my Margaret's tomb,
And scatter flowers on the dust I love.

Within this narrow cell reclines her clay,
That clay, where once such animation beam' d;

---

[1] The author claims the indulgence of the reader for this piece, as it was written at the age of fourteen.

Ի ՄԱՀ ՕՐԻՈՐԴԻ ՄԻՈՅ
ՔԵՌՈՐԴԻ ՔԵՐԹՈՂԻՆ ԵՒ ՍԻՐԵԼԻ
ՅՈՅԺ ՆՄԱ[1].

Հողմախաղաղ կան այերք, մռայլ է ե-
րեկս և անդորր,
Եւ ոչ սըղոխ մի զովաշունչ շընչէ 'նդ
անտառըս մայրեաց.
Եւ ես երթամ ի խոկալ ըզՄարգար-
տայ գերեզման,
Եւ ընդ աճիւնսն անձկալի սըփռել
ծաղկունըս պէսպէս։

Ցայսմ ի յանձուկ տապանի կայ հան-
գուցեալ աճիւն իւր,
Որ վայրիկ մի յառաջ ճառագայթէր
այնչափ կեանս.

---

[1] Յօրինեաց զտաղս Լորտ Պայրըն 'ի չորեքտասան ամս հասակին, որոյ վասն խնդրէ զներել ընթերցանելեացն։

The King of Terrors seized her as his prey,
Not worth nor beauty have her life redeem'd.

Oh! could that King of Terrors pity feel,
Or Heaven reverse the dread decrees of fate,
Not here the mourner would his grief reveal,
Not here the muse her virtues would relate.

But wherefore weep? Her matchless spirit soars
Beyond where splendid shines the orb of day;
And weeping angels lead her to those bowers
Where endless pleasures virtue's deeds repay.

Իշխանն Արհաւրաց կապանաց էառ զայն յաւար·
Ոչ արդիւնք կամ գեղս շնորհ փըրկել ըզնա կարացին։

Ո՛հ Արքայն Զարհուրանաց թէ գորովել ինչ կարէր,
Եթէ երկինք մեղմեալ էին զդատակնիքն անողոք,
Որ արտասուէն մրդ ըզնա ոչ այլ ցաւոք մորմոքէր,
Եւ ոչ Մուսա զուղղութիւնն առնոյր յայտնել աստանօր։

Այլ հի՛մ իցէ արտասուել· հեղահամբոյրն իւր հոգի
Սլացաւ 'ի վեր քան զաստեղս ուր տըւընջեանն է արփի·
Եւ զուարթունք արտասուօք ածեն ի սուրբ զինքն անտառ·
Ուր ուղղութեան են մըրցանակք անթիւ հաճոյք վայելից։

And shall presumptuous mortals
Heaven arraign,
And, madly, godlike Providence accuse?
Ah! no, far fly from me attempts so
vain;—
I 'll ne'er submission to my God refuse.

Yet is remembrance of those virtues
dear,
Yet fresh the memory of that beauteous face;
Still they call forth my warm affection's tear,
Still in my heart retain their wonted place.

Եւ մեք ժըպիրհ մահացուք, տըրտո՞ւնջ
ունիմք մեք զերկնից,
Եւ յետսամիտք յառնեմք ընդդէմ
երկնաւորին հրամանաց.
Ո՛հ քաւ յինէն ի բացեայ անմիտ խոր-
հուրդք այսպիսի.
Ոչ ժըխտեցից Աստուծոյ զպարգև կա-
մացս իմ ձօնի ։

Համայն և այսպէս քաղցր է յիշել զուա-
րթութիւնն.
Հեշտ է ածել ընդ միտ զաւուրս ըղձալին
և պայծառ.
Արտասուք իմ անդադար տեղացեն
յորդ վասն իւր,
Եւ պատկեր իւր դրոշմեալ կացցէ
յաւէժ ի սիրտ իմ ։

TO THE DUKE

OF DORSET

Dorset! whose early steps with mine have stray'd,
Exploring every path of Ida's glade;
Whom still affection taught me to defend,
And made me less a tyrant than a friend,
Though the harsh custom of our youthful band
Bade *thee* obey, and gave *me* to command;
Thee, on whose head a few short years will shower
The gift of riches and the pride of power;

ԱՌ

ԴՈՒՔՍՆ ՏՈՐՍԷԴ

Տորսէդ, ընկեր ըզբօսանաց պատանեկան իմ աւուրց ,
Մինչ քեւ ընդ հովանաւ շաւիղս Իդայ յածէաք ,
Դու՝ որոյ գըթովքըն վարժեցայ պաշտպան կալ ,
Եւ ում քաղցըր սիրելի՝ քան բըռնաւոր ոք եղէ ,
Համայն խիստ էակ օրէնք գումարտակիս մեր խըմբի ,
Որ ինձ իշխանութիւն՝ քեզ ըզհըլութիւն տային հրաման .
Դու՝ որ տեսցես ընդ սակաւ ամս տեղալ քոյինդ ի գլուխ
Ըզտուրըս ճոխութեանց , փառս եւ պատիւ զօրութեան ,

E'en now a name illustrious is thine own,
Renown'd in rank, nor far beneath the throne.
Yet, Dorset, let not this seduce thy soul
To shun fair science, or evade control,
Though passive tutors, fearful to dispraise
The titled child, whose future breath may raise,
View ducal errors with indulgent eyes,
And wink at faults they tremble to chastise.
When youthful parasites, who bend the knee
To wealth, their golden idol, not to thee,—
And even in simple boyhood's opening dawn
Some slaves are found to flatter and to fawn, —

Որ այժմէն հրաշակապանծ գոլով անուանդ հոյակապ,
Բարձիւ ճոխանաս՝ որ չէ ընդհատ ի դահէ։
Հնամայն Տորքէդ մի լիցի քեզ հաւատարիմ համարել
Փախչել ի գիտութեանց, զամենայն սանձ խորտակել,
Թէ և վարժիչք ապիրատք՝ առ ահի ՚ոչ հաճոյ գոլ
Մանկանն ազատի՝ ում լիցի կար բաշխելոյ
Բարձն և պատիւ՝ ՚ի թերութիւնս աչառանօք հայեցին,
Եւ խիթացեալք պատուհասել՝ անտես զյանցուածս արարցեն։
Յորժամ արքուն մարդելոյզք ծունըր դնեն առաջի
Ոչ քոյ՝ այլ ճոխութեան, նոցին աստուած ոսկեձոյլ.
— Զի և յաւուրց ձիրդ մանկութեան որ անկեղծիկն է և սեռն,
Շողոքորթեն մարդելոյզք պաշտօն անել զինչ ըստորուկ —,

When these declare, «that pomp alone should wait
On one by birth predestined to be great;
That books were only meant for drudging fools,
That gallant spirits scorn the common rules;»
Believe them not; — they point the path to shame,
And seek to blast the honours of thy name.
Turn to the few in Ida's early throng,
Whose souls disdain not to condemn the wrong;
Or if, amidst the comrades of thy youth,
None dare to raise the sterner voice of truth,
Ask thine own heart; 't will bid thee, boy, forbear;
For *well* I know that virtue lingers there.

Մինչ բարբառին մեծաբանս ասել
« Թէ դէպ է պանծալ
Տըքեղ փառօք որոց ի բնէ յաւագու-
թիւն է ծննեալ.
Զի մատեանք գըրեալք են լոկ վասն ոյց
ի մոյր շըրջիցին,
Զի վեհ ոգւոց ապախտ առնել է զհա-
սարակաց օրինօք. »
Մի հաւատար՝ զի մատնանիշ առնեն
շաւիղս ամօթոյ
Եւ ջանան չիջելափառ առնել ըզփառս
անուան քում.
Ընտիր արա ի դասու քոց առ[illegible]անձն
ընկերաց,
Ոյց պատրաստ լիցէ սիրտ ատել ըզ-
չար աներկմիտ.
Եւ թէ ոչ գըտցի ի նոսին ոք աներ-
կիւղ, ըզխիստ ձայն
Ճըշմարտութեան բարբառել, հարց
զանպատիր սիրտ քոյին,
Նա ոչ խաբէ՝ քանզի գիտեմ զի ուղ-
ղութիւն անդ բնակէ.

Yes! I have mark'd thee many a passing day,
But now new scenes invite me far away;
Yes; I have mark'd within that generous mind
A soul, if well matured, to bless makind.
Ah! though myself by nature haughty, wild,
Whom Indiscretion hail'd her favourite child;
Though every error stamps me for her own,
And doomes my fall, I fain would fall alone;
Though my proud heart no precept now can tame,
I love the virtues which I cannot claim.
'T is not enough, whith other sons of power,
To gleam the lambent meteor of an hour;

Ի հերուն հետէ այն դու մեծարոյ եղեր
ինձ,
Այլ խընամք ինձ նորանոր մեկնել ի
քէն տան հրաման։
Այն տեսի ազնուախոհ մեծանձն ոգի
ես ի քեզ,
Որով թէ քաջ վարեսցիս՝ բերկրե-
ցուսցես ըզմարդիկ.
Ո՛հ ես ինքնին՝ թէպէտ բնութիւն
բուռն և խըրոխտ զիս ըստեղծ,
Ցօր ի վրիպանըս զառածեալ՝ կընքեալ
յանշուշտ կործանումն,
Այլ կործանել կամիմ միայն և մեծա-
րել մեծարեմ
Զառաքինի ուղղութիւնան յորոց թա-
փուրըն գտանիմ,
Եւ թէպէտ ոչ մի խրատ զսիրտ իմ
կարէ ողոքել։

Ոչ շատ է քեզ ի մէջ այլոց որդւոց հըզօր
զօրութեան
Փայլել լուսով վաղանցիկ զինչ երևոյթ
ընդ այերս.

To swell some peerage page in
feeble pride,
With long-drawn names that grace
no page beside;
Then share with titled crowds the
common lot —
In life just gazed at, in the grave
forgot;
While nought divides thee from the
vulgar dead,
Except the dull cold stone that
hides thy head,
The mouldering 'scutcheon, or the
herald's roll,
That well-emblazon'd but neglected
scroll,
Where lords unhonour'd, in the
tomb may find
One spot, to leave a worthless
name behind.
There sleep, unnoticed as the
gloomy vaults
That veil their dust, their follies,
and their faults,

Ոչ մարթի քեզ շատանալ սոյն պարծանօք յաւելուլ
Դոյզն անուն 'ի տարեգիրս յանչափ այնչափ շարս անուանց,
Վիճակակից լեալ յետ մահու մոռացելոց մինչ ի սպառ,
Մինչ վէմ ցըրտին զոսկերարդ լոկ բարժանեսցէ ի ռամկէն
Նըշանաւոր ի պաճոյճս ու՛ ի ժանգահար կընքագրոշմ
Պահեալք խնամովք և ոչ ումեք ինչ ի զարմանս յակն անկեալք.

Ուր իշխանք անպատուեալք կարեն գտանել ի շիրմի
Տեղի մի՝ թողեալ ըղձեա իւրեանց անուն անարժան.
Անդ նընջեն, անծանօթք հանգոյն որխուր կամարաց
Քօղարկեալ զանձինս իւրեանց, զյիմարութիւնս և վրիպանս.

A race, with old armorial lists o' erspread,
In records destined never to be read.
Fain would I view thee, with prophetic eyes,
Exalted more among the good and wise,
A glorious and a long career pursue,
As first in rank, the first in talent too:
Spurn every vice, each little meanness shun;
Not Fortune's minion, but her noblest son.
Turn to the annals of a former day;

Bright are the deeds thine earlier sires display.
One, though a courtier, lived a man of worth,
And call'd, proud boast! the British drama forth.

Ազգ մի՝ լի ի դըրուագաց կերտեալ
շարս
Ի յիշատակս սահմանեալք չլինել երբեք ընթեռնլի:
Մինչ Նըկատող ակամբ ի հոյլս իղձ է
դիտել ինձ ըղձեղ
Ամբարձեալ ազնըւագութ և իմաստուն որերոյ,
Եւ անցանել ի հանդէս երկայնաձիգ
լի փառօք
Յառաջընտիր աւագութեան՝ իմաստութեամբ և ծագմամբ.
Առաթուր հարեալ զախտս՝ ամենևին
անվատթար,
Պահպանեալ ոչ ի բախտէ այլ գեր
ազնիւ իւր որդի:
Դարձո զաչըլրդ և տես ըզտարեգիր անցելոցն
Ուր գրոշմեալ կան հանդէսք մեծահամբաւ քոց հարանց.
Միում եղև փառք հայր լինել թատերգութեանըս մերում.
Մին մեծ եկաց ի մարտի, ի սինկլիտոսն, յարքունիս,

Another view, not less renown'd for wit;
Alike for courts, and camps, or senates fit;
Bold in the field, and favour'd by the Nine;
In every splendid part ordain'd to shine;
Far, far distinguish'd from the glittering throng,
The pride of princes, and the boast of song.
Such were thy fathers; thus preserve their name;
Not heir to titles only, but to fame.

The hour draws nigh, a few brief days will close,
To me, this little scene of joys and woes;
Each knell of Time now warns me to resign mine:
Shades where Hope, Peace, and Friendship all were

Քաջամարտիկ ձեռներէց և սիրելի
մուսայից,
Պարծանք իշխանաց և զարդ չքնաղ
Պառնասեայ:
Այսպէս կացին հաւք քոյին. կալ ընդ
նոցին փառս յոտին.
Լեր պայազատ ոչ լոկ անուանցն այլ
և նոցին համբաւոյ.
Մերձ է ինձ ժամըն մօտալուտ, փոքըր
միւս ևս ու՛ ոչ տեսից
Զհանդիսարան պատանեկան իմ հըրճուանաց և ցաւոց.
Ընդ փոյթ հարկ է ինձ լըքանել ըզսիրահեշտ հովանոցս,
Յոր կէի ի կեանս յուսով մըտերմութեամբ ու՛ անդորրու,
Յոյս՝ որ փայլէր երփնազարդ գունագեղիւք փայլ ի փայլ,
Ճաճանչելով համայնապատ ժամանակին ընդ թեւովք.
Անդոյր՝ զոր չաղմըկէր խորհուրդ ինչ
այլ եկամուտ,

ECA·BOD

Hope, that could vary like the rainbow's hue,
And gild their pinions as the moments flew;
Peace, that reflection never frown'd away,
By dreams of ill to cloud some future day;
Friendship, whose truth let childhood only tell;
Alas! they love not long, who love so well.
To these adieu! nor let me linger o'er
Scenes hail'd, as exiles hail their native shore,
Receding slowly through the dark-blue deep,
Beheld by eyes that mourn, yet cannot weep.
Dorset, farewell! I will not ask one part
Of sad remembrance in so young a heart;

Եւ չամփոփէր ազդեցութիւն նախագուշակ աղէտից․
Մտերմութիւն՝ որ ժըմտի լոկ ի մանկութեան սեռն և սերտ։
Ո՛հ չէ ներեալ սիրել զ՚երկար որոց գիտունն են ի սէր․
Համայնն էանց․ ի սիրայնոց ցաւագին զաչս անջատեմ։
Այսպէս պանդուխտ տարանջատ ի բնակաանունդ գաւառէն
Դառնայ ի դեռաւին հայի կոյս կապոյտ ընդ դաշտն յամրընթաց,
Ցաւագին ակնողեօք ոյց չէ տուեալ արտասուել։
Ողջո՜յն Տորսէդ, ոչ խնդրեմ ես յարբուն ըղրտէգ յուշարար․
Վաղիւըն ջընջեսցէ զանունս անհետ անտ՛ խապառ․
Այլ ի հասուն ամս ծաղկի թերևս տեսցուք մեք զիրեարս,
Քանզի բախտ եդ ըղմեզ ի նոյն պարոյրս ընթացից,

The coming morrow from thy youthful mind
Will sweep my name, nor leave a trace behind.
And yet, perhaps, in some maturer year,
Since chance has thrown us in the self-same sphere,
Since the same senate, nay, the same debate,
May one day claim our suffrage for the state,
We hence may meet, and pass each other by,
With faint regard, or cold and distant eye.
For me, in future, neither friend nor foe,
A stranger to thyself, thy weal or woe,
With thee no more again I hope to trace
The recollection of our early race:

Եւ քանզի՛ անհնկլիտաան ի մի և նոյն
վէճ բանից
Մարթիցի Անգղիոյ վերադարձել զմեր
կարծիս.
Ո՛ գիտէ թէ յայնժամ անփոյթ լիցուք
ըզմիմեանց,
Կամ թէ թերևս անցցուք մօտ ցաս-
մընագին լըռութեամբ.
Անդ յայնժամ ոչ լիցիս ինձ հակառա-
կորդ կամ մտերիմ.
Անփոյթ լիցիմ ես ընդ քո ելս յաջող
բախտից կամ ձախող.
Եւ այս հուսկ նուագ յուշ առնել
է պատանութեան ըզմեր ամս.
Ոչ ընդ միմեանս այլ ըմբոշխնեսցեմք
մըտերմութեան ըզհըրձուանս.
Ես ի խուռն յայսմհետէ լուայց ըզձայն
քո ծանօթ.
Այլ եթէ ուխտ սըրտի անզօր ի ծած-
կել զկիրսն ի հարկէ,

No more, as once, in social hours rejoice,
Or hear, unless in crowds, thy well-known voice:
Still, if the wishes of a heart untaught
To veil those feelings which perchance it ought,
If these,—but let me cease the lengthen'd strain,—
Oh! if these wishes are not breathed in vain,
The guardian seraph who directs thy fate
Will leave thee glorious, as he found thee great.

Եւ եթէ ուխտքս այսօրքին ոչ ընդու-
նայն ինչ լսեն,
Զուարթուն՝ բախտիդ քո պահպան՝
այն որ եգիտ ըղձքեզ մեծ
Հընչեցուսցէ զանուն քո մեծահռչակ
համբաւեալ։

THE TEAR

« O lachrymarum fons tenero sacros
Ducentium ortus ex animo quater
Felix! in imo qui scatentem
Pectore te, pia Nympha, sensit. »
GRAY

When Friendship or Love our sympathies move
When Truth in a glance should appear,
The lips may beguile with a dimple or smile,
But the test of affection 's a Tear.

Too oft is a smile but the hypocrite's wile,
To mask detestation or fear;

Give me the soft sigh, whilst the soul-telling eye
Is dimm'd for a time with a Tear.

ԱՐՏԱՍՈՒՔ

> «Ով տղերք փառասիրաց, ծաղրել 'ի սիր-
> տըս բարեգութ
> Ընդերքութիւնքս տանկաց, չղեկղապահի
> եղկանիկ
> Որ զանց ընթերցայ ըղձոյ մեր ծոյ՝ չնոր-
> հիւ գըթած Յաւերժհարսին։»

ԿՐԷՅ

Յորժամ սէր և մտերմութիւն յուզեն
զգորով մեր և գութ,
Յորժամ ճըշմարտութեան հարկ է
ծագել յականողիս
Շըրթունք մարթեն պատրել շարժ-
մամբ իւիք կամ ժըպտիւք իմն.
Այլ հաւաստիք առհաւատչեայք սե-
րըն սիրոյ են արտասուք։
Բազում այն է զի ժըպտիս կեղծաւպատիր
է նենգութիւն,
Առնել քողածածուկ զատելութիւն
և կամ զերկիւղ.
Իսկ հաճոյ քաղցր այն հառաչ յոր-
ժամ աչկունքն՝ գործիք հոգւոյ,
Վայրեկ մի մըթագնին արտասուաց
ինչ թէ ի կաթիլս։

Mild Charity's glow, to us mortals below,
Shows the soul from barbarity clear;
Compassion will melt where this virtue is felt,
And its dew is diffused in a Tear.

The man doom'd to sail with the blast of the gale,
Through billows Atlantic to steer,

As he bends o'er the wave which may soon be his grave,
The green sparkles bright with a Tear.
The soldier braves death for a fanciful wreath
In Glory's romantic career;

But he raises the foe when in battle laid low,
And bathes every wound with a Tear.

Անդ ի գութ եռանդուն ծանօթանայ հոգի ազնիւ.
Եւ մինչ յայտնէ զինք գըթութիւն,
քաղցրածաւալ սըփռէ զիւրև
Ըղձող իւր անոյշ ի մի կաթիլ լոկ արտասուաց։
Մարդ թափառոտ 'ի թափս հողմոց և ալէտանջ մըրըրկակոծ
Ընդ կոհակս ատլանտեան կայ խոնարհեալ յալէաց վերայ
Որ ընկլուզցեն զինք ընդ հուպ, և ի վերայ կանաչ դաշտին
Թափէ յաչացն ականողէաց կաթիլ մի լոկ արտասուք։
Մարտիկ մահու դիմադրաւղ յուսով ցնորեալ փառս սարդենայն
Միջամուխ յասպետական աղաղակամ փառաց կըրկէս,
Այլ կարկառէ նա զաջն յաղթող առ պարտեալն իւր թըշնամի
Եւ կաթիլ մի արտասուաց ըղնորքուն վէրս ոռոգանէ։

If with high-bounding pride he return to his bride,
Renouncing the gore-crimson'd spear,
All his toils are repaid when, embracing the maid,
From her eyelid he kisses the Tear.

Sweet scene of my youth! seat of Friendship and Truth,
Where love chased each fast-fleeting year,
Loth to leave thee, I mourn'd, for a last look I turn' d,
But thy spire was scarce seen through a Tear.
Though my vows I can pour to my Mary no more,
My Mary to Love once so dear,

In the shade of her bower I remember the hour

Թ՚է երջանիկ և խրոխտապանծ գայ առ
խոստեալն իւր ընկալուչ
Եւ զգեղարդն արիւնաղանգ եդեալ է
ի վայր հանգուցանէ.
Փոխարինեալ են անդ համայն քաջա-
րութեանց իւրոց ճրգունք
Կալեալ է գիրկս զսիրուհին մինչ ի
շրթունսն համբուրէ
Եւ արտասուաց մի կաթիլ յայտալըն
փոխան դիտակ ցօղեալ.
Վայր սիրելի իմ մանկութեան, վայր սըր-
բութեան և մտերմութեան
Ուր տարին երագ վաշէր սիրոյ տար-
փեցա իմ յանդիման,
Ի թողուլս ըշքեղ ալխրեալ դարձայ
ի տես քո միւսանգամ,
Այլ աչօք արտասուաց հազիւ զդար-
ձուծըդ գիտեցի:
Ինձ լըսելի չէք այլ առնել առ Մարիամ
ուխտակից երգմունս,
Առ Մարիամ ինձ այդչափ տարփաւէն-
չիկ երգեմն ուրեմն,
Այլ ինձ ի յուշ գայ այն վայրկեան
յոր 'դ հովանեաւ ծառաստանին

She rewarded those vows with a
Tear.
By another possest, may she live
ever blest!
Her name still my heart must
revere:
With a sigh I resign what I once
thought was mine,
And forgive her deceit with a Tear.

Ye friends of my heart, ere from you
I depart,
This hope to my breast is most
near:
If again we shall meet in this rural
retreat,
May we meet, as we part, with a
Tear.
When my soul wings her flight to
the regions of night,
And my corse shall recline on its
bier,
As ye pass by the tomb where my
ashes consume,

Հատուցումն ուխտիցս իմոց շնորհէր
ի շիթս ինչ արտասուաց:
Ա՜յլում է արդ նա զուգակից. իցի՜ւ լինէր
երրերջանիկ,
Սիրտ իմ՝ յաւէտ օրհնեսցէ յամմոյր
ամօք զիւր անուն.
Թողում ըղձիրան հառաչանօք զոր
ինձ լինել համարէի.
Եւ ներեմ ուխտազանցին՝ այլ հեղլով
շիթ մի արտասուաց:
Ո՛հ դուք հոգւոյս սիրակցորդք, չեւ ի միմեանց
տարանջատք,
Թողէք ասել ձեզ զխղձ մի ինձ յոյժ
սիրելական.
Թէ գտցուք դարձեալ զիրեարս գեղազուարճ
յայս օթեւանս,
Իցի՜ւ տեսցուք ըղձիմեանս իբր ի թողուլս
արտասուօք:
Մինչ ի թուիչս իւր՝ սլացի հոգիս ի մարզըս
գիշերոյ.
Յորժամ մարմինս իմ հանգիցէ ի գագաղի
եղեալ յորսայս.
Եթէ լիցի ձեզ անցանել հանդէպ շիրմի
ոսկերոտեացս,

Oh! moisten their dust with a Tear.

May no marble bestow the splendour of woe
Which the children of vanity rear;

No fiction of fame shall blazon my name,
All I ask—all I wish—is a Tear.

Ո՛հ բարեկամքդ իմ ցօղեցէք մի մի կաթիլս արտասուաց:
Ոչ կուճք վիմարդք, ոչ մահարձանք շըքեղաշուք ողգոյ ցաւոց
Զոր ամբառնան ունայնորդիք՝ ի վերայ իմ վերամբարձցին,
Ոչ պատիւ ինչ սնոտապաճոյճ ընկերեսցէ զիմ անուն.
Զոր խնդրեմս համայն ուխտիւք է շիթ մի լոկ արտասուք:

ON THIS DAY I COMPLETE MY THIRTY-SIXTH YEAR

Missolonghi, Jan. 22, 1824.

'Tis time this heart should be unmoved,
Since others it hath ceased to move:
Yet, though I cannot be beloved,
Still let me love!
My days are in the yellow leaf;
The flowers and fruits of love are gone;
The worm, the canker, and the grief

Are mine alone!
The fire that on my bosom preys
Is lone as some volcanic isle;

No torch is kindled at its blaze —
A funeral pile.
The hope, the fear, the jealous care,

The exalted portion of the pain

ՅԵՏԻՆ ՏՈՂՔ ՊԱՅՐԸՆԻ

Ի Միսսոլունկի, ի յունուար, 1824.

Ժամ է սրտիս անդուլ արդ դուլ եւ դադար,
Զի շարժել զայլս այսուհետեւ ոչ զօրէ.
Եւ թէպէտ չէք որ յիս հայի սիրաբար—
Այլ սիրել՝ միշտ ինձ քաղցր է։
Եկեալ հասին սաղարթք կենաց աղաղուն
Ի թօթափել մըրգոց սիրոյն եւ ծաղկան.
Որդն եւ երր արդ եւ ցաւալից անձկութիւն.
Սոքա եւեթ ինձ մընան։
Հըրոյն ճարակ որ ի ծոցիս ճապատի՝
Սա զբոցացայտ բերէ կըղզեացն երեւոյթ.
Զըվառի ճրագ ի խարուկէ յայնմանէ.
Դամբանապամս փայլակոյս։
Ոչ եւս երկիւղ եւ յոյս եւ հոգք նախանձու,
Ոչ եւս վըշտաց հաճոյախառըն բաժին,

And power of love, I cannot share,
But wear the chain.
But 't is not *thus*—and 't is not *here*—

Such thoughts should shake my soul, nor *now*.
Where glory decks the hero's bier,

Or binds his brow.
The sword, the banner, and the field,

Glory and Greece, around me see!

The Spartan, borne upon his shield,

Was not more free.
Awake! (not Greece—she *is* awake!)

Awake, my spirit! Think through *whom*
Thy life-blood tracks its parent lake,

And then strike home!
Tread those reviving passions down,

Եւ ոչ սիրոյ ոյժ ինձ իցեն բաղկացու,
Այլ կրեմ ըզբեռըն նոցին,
Բայց չէ տեղիս այս, չէ տեղիս այս եւ հաղ
Խառնել զոգի մըտածութեամբք այսգունակ,
Մինչդեռ կնքէ փառք դիւցազանցն ըզդագաղ
Կամ ըղձակատ լուսապատակ։
Ահա սուսերք եւ դրօշք եւ դաշտ մարտավար,
Ու ակընկառոյց շուրջ ըզմեօք պիշ Ելլադա.
Սպարտացի յիւրըն կըրեալ ի յասպար՝
Չէր ազատիկ քան զստոա։
Զարթի՛ր. — չասեմ քեզ, Յունաստան, զարթեար դու. —
Զարթի՛ր հոգիդ իմ. ճն, հայեա՛ց տես, ընդ ո՞ր
Արիւն սըրտիս ի լիձն իւր մայր հեղուցու.
Եւ ապա հա՛ր, հար ի խոր։
Ըղձքէն մըրրկեալ կըրից առնեմ ոտընհար.

Unworthy manhood!—unto thee
Indifferent should the smile or frown

Of beauty be.
If thou regret'st thy youth, *why live?*

The land of honourable death

Is here:—up to the field, and give

Away thy breath!

Seek out—less often sought than found —
A soldier's grave, for thee the best;

Then look around, and choose thy ground,
And take thy rest.

Արիութիւն անփառունակ առ որով
Վարկպարազէք են եւ խոստանք հաւասար՝
Եւ գեղ ժըմտեալ եւ գըսրով։
Թ՚է՚նդ մանկութիւն քո զընդայցես՝ ըզմե՞կեաս.
Ահաւադիկ քեզ այս երկիր մահու վսեմ.
Օ՜ն անդր, արի՛. նահատակեաց ի դաշտս յայն
Ու արձակես զշունչդ յաղատ ձեմ։
Խնդրես դու քեզ, — քան ըզխնդիր դիւրագիւտ, —
Ըզգերեզման մարտկի. այդ մեզ քաջ յարմար.
Ապա շուրջ աչս ածեալ՝ ընտրես ըզգուբ մահուդ,
Եւ էջ հանգիր անդ յամայր։

INDEX

From the letters of Lord Byron . . 4
— To Mr. Moore 10
— To Mr. Murray 14
Pieces of the armenian history translated By Lord Byron, to exercise himself in the armenian language 21
Piece of a sinodical discourse by St. Nierses of Lampron translated by Lord Byron 33
The epistle of the Corinthians to St. Paul the apostle. (Found in the Armenian Bible as an Apocryphal writing) translated by Lord Byron 37

Epistle of St. Paul to the Corinthians. Found in the Armenian Bible as an Apocryphal writing: translated by Lord Byron 45
The destruction of Sennacherib. 64
Adress to the Ocean 70
On Waterloo 82
To Time 96
Stanzas composed during a thunder-storm 104
Church of St. Peter 114
On the death of a young lady cousin to the Author, and very dear to him. 126
To the Duke of Dorset. 132
The tear 152
On this day J complete my thirty-sixth year 162

ՑՈՒՑԱԿ

Ի՚ Թղթոյ Լորտ Պայրընի 5
— Առ Գ. Մուր 11
— Առ Գ. Մըրի 15
Հատուածք պատմութեան Հայոց թարգմանեալք 'ի Լորտ Պայրընէ, 'ի հրահանգս անձին 'ի հայ բարբառ 20
Հատուած ատենաբանութեան Ս. Ներսեսի Լամբրոնացւոյ թարգմանեալ 'ի Լորտ Պայրընէ . . 32
Թուղթ Կորնթացւոցն առ առաքեալն Պաւղոս. (Գտեալ յԱստուածաշունչն Հայոց՝ 'ի կարգի Անյայտից). Թարգմանեալ 'ի Լորտ Պայրընէ 36

Թուղթ Պաւղոսի առ Կորնթացիս. (Գտեալ յԱստուածաշունչն Հայոց 'ի կարգի Անյայտից). Թարգմանեալ 'ի Լորդ Պայրընէ . . 44
Կատարած բանակին Սենեքերիմայ . 65
Ուղերձ առ Ովկիանոս 71
Ի Վաղերլու 83
Առ ժամանակ 97
Տաղ երգեալ 'ի շանթաձիգ մրրկի . 105

Տաճար Ս. Պետրոսի 115
Ի մահ օրիորդի միոյ քեռորդի քերթողին և սիրելի յոյժ նմա . . 127

Առ Դուքսն Տորսէգ 133
Արտասուք 153
Ցեալին տողք Պայրընի 163

HECA·BODLEIAN